

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

RİZE İLİ ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Orman Müh. Diren Uycan SARAÇ

**OCAK 2013
TRABZON**

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

RİZE İLİ ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

Orman Müh. Diren Uycan SARAÇ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“ORMAN YÜKSEK MÜHENDİSİ”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 27.12.2012
Tezin Savunma Tarihi : 30.01.2013

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Zafer Cemal ÖZKAN

Trabzon 2013

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

**Orman Mühendisliği Anabilim Dalında
Diren Uycan SARAÇ Tarafından Hazırlanan**

RİZE İLİ ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

**başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 30.01.2013 gün ve 1438 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Zafer Cemal ÖZKAN .....

Üye : Prof. Dr. Salih TERZİOĞLU .....

Üye : Prof. Dr. Mustafa VAR .....

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Rize ilinde halkın kaybolmaya yüz tutmuş bitkisel kültür zenginliğinin yanı sıra, ekonomik öneme sahip olanlarının belirlenmesi amacıyla yapılan ‘Rize İli Etnobotanik Özellikleri’ adlı bu çalışma, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu tezin danışmanlığını üstlenerek, her aşamada değerli fikir ve katkılarıyla çalışmalarımı yönlendiren, Sayın Hocam Prof. Dr. Zafer Cemal ÖZKAN’a teşekkür ederim.

Değerli bilgilerinden yararlandığım ve araştırma süresince yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Sefa AKBULUT’a teşekkür ederim.

Sayın Hocam Prof. Dr. Salih TERZİOĞLU’na ve bitkilerin tayininde destek veren ve yardımcı olan Arş. Gör. Mustafa KARAKÖSE’ye, tez yazım süresince yardımcı olan Arş. Gör. Nagihan KÖSE, Orm. Müh. Selda KOTAMAN ve Orm. Müh. Reha MAZLUM’a teşekkür ederim.

Çalışmalarım sırasında desteklerini esirgemeyen ve her zaman fikirleriyle yanımda olan arkadaşlarım Cansu YILMAZ SARIMEHMETOĞLU, Melike SAVAŞ, Murat ERKULOĞLU ve Cansu BEŞGEN’e çok teşekkür ederim.

Arazi çalışmalarımın başından sonuna kadar beni hiç yalnız bırakmayan ve her konuda destek olan eşim Ahmet SARAÇ’a çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca varlıklarından güç aldığım annem, babam ve kardeşime teşekkür ederim.

Diren Uycan SARAÇ

Trabzon 2013

TEZ BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Rize İli Etnobotanik Özellikleri” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Zafer Cemal ÖZKAN‘ın sorumluluğunda tamamladığımı, örnekleri kendim topladığımı, analizleri ilgili laboratuarlarda yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim 27.12.2012.

Diren Uycan SARAÇ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No:</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	IX
SEMBOLLER DİZİNİ.....	X
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Araştırma Alanının Genel Tanıtımı.....	3
1.2.1. Bitki Örtüsü.....	5
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	6
2.1. Materyal.....	6
2.2. Yöntem.....	6
2.2.1. Bitki Örneklerinin Toplanması.....	6
2.2.2. Sistematik Dizinin Oluşturulması.....	7
3. BULGULAR.....	8
3.1. Etnobotanik Amaçlı Saptanan Taksonlar ve Sistematik Dizindeki Yeri.....	8
3.2. Etnobotanik Amaçlı Kullanılan Bitkilere Ait Karışımlar.....	42
3.3. Etnobotanik Amaçlı Saptanan Taksonların Sayısal ve Oransal Olarak Değerlendirilmesi.....	45
4. TARTIŞMA.....	50
5. SONUÇLAR.....	54
6. ÖNERİLER.....	56
7. KAYNAKLAR.....	57
8. EKLER.....	61
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

RİZE İLİ ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

DİREN UYCAN SARAÇ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Orman Mühendisliği Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Zafer Cemal ÖZKAN
2013, 78 Sayfa

Bu çalışma, Rize ilindeki 5 ilçede kullanılan bitkilerin etnobotanik özelliklerini, kullanım alanlarını ve yerel isimlerini tespit ederek, bu yörede halkın kaybolmaya yüz tutmuş kültür zenginliğinin yanı sıra, ekonomik öneme sahip olanlarının belirlenmesi amacıyla, 2011-2012 yılları arasında yapılmıştır.

Araştırma alanında saptanan 56 familyaya ait 113 taksonun, 78'i tedavi, 43'ü gıda, 19'u hayvanlarda tedavi ve yem, 8'i baharat ve çay, 26'sının ise farklı amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiş olup, bu bitki türlerinin familyalara göre dağılımı ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Buna göre ilk beş familya şu şekilde sıralanmaktadır: Asteraceae familyası 14 takson (% 12), Rosaceae familyası 11 takson (% 10), Lamiaceae (Labiatae) familyası 10 takson (% 9), Ericaceae ve Fabaceae (Leguminosae) familyaları ise 4'er takson (% 4).

Teşhisi yapılan taksonlardan 66 (% 58,4)'sının fitocoğrafik bölgesi belirlenmiştir. Bu taksonların 45 adedi (% 39,82) Avrupa-Sibirya, 1 adedi (% 0,89) İran-Turan ve 1 adedi (% 0,89) Akdeniz elementidir. Ayrıca, toplanan bitkilerin 5 adedi (% 4,42) kozmopolit, 7 adedi (% 6,19) egzotik ve 2 adedi (% 1,76) endemik takson olup, endemik taksonların IUCN kategorilerine göre tehlike durumu LC olarak saptanmıştır.

Anahtar Kelime: Etnobotanik, Flora, Trabzon

Master Thesis

SUMMARY

ETHNOBOTANIC FEATURES OF RİZE PROVINCE

Diren Uycan SARAC

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural Applied Sciences
Forest Engineering Graduate Program
Supervisor: Prof. Dr. Zafer Cemal ÖZKAN
2013, 78 Pages

This study aims to specify the cultural enrichment which is about to disappear in this region, as well as economically important ones by identifying the ethnobotanical characteristics, utilization areas and local names of the plants in the five districts of Rize. With this aim it was carried out between the years of 2011-2012.

It has been found that there are on total 113 taxa, belonging to 56 families. 43 of them are used in food sector, 78 of them are being used in treatment, and 19 of them are being used in the treatment of animals and in animal feeds. Besides, 8 of the species are being used as spices and tea production, 6 of them are being used as fuel and 26 of them are being used for different purposes. The percentage and distribution of these plant taxa are calculated under the lights of gained information. The largest five families are qualified as follows: Asteracea family with 14 taxa (% 12), Rosaceae family with 11 taxa (% 10), Lamiacea (Labiatae) family with 10 taxa (% 9), Ericaceae and Fabaceae (Leguminosae) families with 4 taxa in each (% 4).

Phytogeographical region of the 66 (% 58,4) diagnosed taxa has been determined. It is examined that 45 (% 39,82) of the taxa are European and Siberian elements, 1 (% 0,89) of them is Irano-Turanian, and 1 (% 0,89) of them is the element of Mediterranean. Furthermore, 5 (% 4,42) of the collected plants are cosmopolitans, 7 (% 6,19) of them are exotics and 2 (% 1,76) of them are endemic taxa. It is stated that danger level of the endemic taxa is in LC level according to IUCN categories.

Key Words: Ethnobotany, Flora, Trabzon

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Çalışma alanı haritası	4
Şekil 2. Araştırma alanında belirlenen taksonların fitocoğrafik bölgelere göre oransal dağılımı.....	46
Şekil 3. Araştırma alanında saptanan taksonların familyalara göre oransal dağılımı	47
Şekil 4. Araştırma alanındaki katılımcıların cinsiyete göre dağılımı	48
Şekil 5. Araştırma alanındaki katılımcıların yaşa göre dağılımı	49

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Araştırma alanında en çok toplanan bitki türü sayısı ve oransal dağılımı	47
Tablo 2. Katılımcıların cinsiyet durumları ve oransal dağılımı.....	48
Tablo 3. Gıda olarak kullanılan bitkiler.....	50
Tablo 4. Tedavi amacıyla kullanılan bitkiler.....	51

SEMBOLLER DİZİNİ

Ele.	: Element
Euro-Sib.	: Euro-Siberian (Avrupa-Sibirya)
Eux.	: Euxine (Karadeniz)
Hyc.	: Hyrcano
Ir.-Tur.	: Irano-Turanian (İran-Turan)
IUCN	: International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources (Dünya Doğayı Koruma Birliği)
KATO	: Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Herbariyumu
LC	: Least Concern (Asgari Endişe)
Medit.	: Mediterranean (Akdeniz)
sp.	: Tür
subsp.(ssp.)	: Alttür
spp.	: Türü / Türleri
var.	: Varyete
vd.	: Ve diğerleri

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Etnobotanik terimi, ilk kez 1895 yılında, bir biyoloji profesörü olan John W. Harshberger tarafından “bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı” olarak tanımlanmıştır (Heinrich, 2004). Evrim süreci içinde insan-bitki ilişkileri olan etnobotanik teriminin geniş anlamına baktığımızda “bir yörede yaşayan halkın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve o bitkiler üzerine etkileri” olarak da özetlenebilir (Yıldırım, 2004). Ayrıca etnobotanik teriminin ilk geçtiği yer olan, Harshberger’in "The Purposes of Ethnobotany" adlı eseri bu konuda bilinen ilk yayındır (Heinrich, 2004).

Geçmişten günümüze kadar bitkiler insanlar için her zaman vazgeçilmez unsurlar olmuştur (Baytop, 1999). Doğadaki tüm hayvanlar, bitkiler ve insanlar bir dengenin ürünüdürler. Mitolojide bitkiler tanrıların insana verdiği en değerli armağan olarak ele alınmıştır. Tüm bitkiler insanın hizmetindedir ve insanın varoluşundan itibaren bitkilerle olan ilişkisi başlamıştır (Koçyiğit, 2005). İlk çağlardan kalan arkeolojik bulgulara bakıldığında insanlar sağlık sorunlarını gidermek ve besin kaynağı ihtiyaçlarını karşılamak için öncelikle bitkilerden faydalanmışlardır (Baytop, 1999). Bazı bitkileri kullanmış ve yerleşik düzene geçtikten sonra da bu bitkileri kültüre almışlardır. M.Ö. 50 000 yıllarında Yontma Taş Çağında (Paleolitik) yaşamış insanlara ait Anadolu'daki mezarlarda bulunan bitki kalıntıları bunun önemli kanıtlarından biridir (Gürkan vd., 2003). Bunun yanında, ilk insanlar kullandıkları bitkilerin resimlerini mağara duvarlarına, boynuzlara, tabletlere daha sonraları ise papirüslere işlemeleri ve bu bilgilerin bizlere geçmişten günümüze var olan türlerin nasıl ve ne amaçla kullandıkları hakkında bilgi verip, ışık tutmaktadır (Gezgin, 2006).

Çağlar boyunca deneme yanılma yoluyla elde edilen bu bilgiler zaman içerisinde kullanım şekillerindeki bazı değişimlerle günümüze kadar ulaşmıştır (Baytop, 1999). İnsanlığın varoluşuyla birlikte öncelikle tedavi amaçlı kullanılmaya başlanan bitkiler, günümüzün sentetik ilaçlarının birçoğunun temelini oluşturmuştur. Ancak 20. yy.'ın son çeyreğinde sentetik ilaçların faydalarının yanında zararlarının ve yan etkilerinin de oldukça fazla olması nedeniyle bitkisel ilaçlara bir geri dönüş yaşanmıştır (Kızıllı, 2008).

Bitkisel droglar birkaç etkiye birden sahipken, sentetik bileşikler ise genellikle tek bir etkiye sahiptir (Baydar, 2007). Bu yüzden bitkilerin tanınıp doğru kullanımı çok önemlidir. (Kızılarıslan, 2008). Doğadan gelen hastalık ve rahatsızlıkları yine doğadan elde edilecek çarelerle iyileştirmek yolları insanları eskiden beri bitkisel kaynakları kullanmaya yöneltmiştir (İlisulu, 1992). Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) yeryüzündeki insan nüfusunun yaklaşık % 80'inin yani 4 milyar civarındaki insanların sadece bitkisel ilaçlarla tedavi olduğunu bildirmektedir (Başer, 1995).

Bugün tedavide kullanılan 120 civarında bitkisel kaynaklı doğal bileşiğin % 75'inin geleneksel halk ilaçlarının araştırılması sonucu ortaya çıktığı tahmin edilmektedir (Kinghorn, 2001). Aynı zamanda dünyada gıda elde etmek için kullanılan türlerin sayısı ise 3000 civarındadır (Öztürk vd., 1991).

Türkiye' de yapılan çalışmalara göre günümüzde yaklaşık 11.707 civarında bitki taksonu ve 3649 civarında ki endemik bitki taksonunun varlığı ile diğer ülkelere kıyasla oldukça zengin bir ülkedir (Davis, 1965 – 1988; Güner vd, 2000; Özhatay ve Kültür, 2006; Özhatay vd, 2009; Özhatay vd, 2011 ve Güner, 2012). Ülkemizde odunsu bitki taksonunun 1000' in üstünde olduğu bilinmektedir (Yaltırık, 1988). Bunun yaklaşık 42 taksonu Gymnospermae, diğerleri de Angiospermae alt bölümüne aittir (Yaltırık ve Akkemik, 2011).

Etnobotanik ile ilgili bilim dalları birçok çalışma yapmışlardır. Yapılan çalışmalarda bitkiler öncelikle ilaç olarak kullanıldığı için tıp ve eczacılık sektörünün gelişmesine büyük katkılar sağlamıştır (Kendir vd., 2010).

Anadolu'nun birçok yerinden toplanarak mutfaklara giren bitki sayısı oldukça fazladır. Bu özellik aynı zamanda coğrafi ortam ile insan arasındaki ilişkileri yansıtan önemli bir örnektir. Bitkiler beslenme alışkanlıkları dışında da farklı şekillerde ekonomik değer taşımaktadır. İnsanoğlu yüzyıllardır bitkileri gıda, tıbbi, yem, boya, estetik, psikolojik vb. amaçlarla kullanmaktadır. Ancak nüfusunun hızla artması bitkiler üzerindeki baskıyı arttırmış, pek çok yerde aşırı ve düzensiz kullanımlar sonucu doğanın dengesi bozulmuş bunun sonucundada birçok türün nesli tehlikeye girerek, biyolojik çeşitlilikte de azalma olmuştur (Avcı, 2004 ve Özhatay, 2005).

Ülkemiz oldukça zengin bir kültürel mirasa sahip olmakla birlikte etnobotanik açıdanda oldukça değerli bilgi hazinesi mevcuttur. Ancak, kırsal kesimden kentlere olan göçlere ve gelişen teknolojiye paralel olarak, yeni nesiller bu hazinenin değerini bilmemekte ve bu bilgiler kullanılmadığı için kaybolma riski taşımaktadır. Bu nedenle çok değerli bu bilgilerimizin bir an önce yazılı hale getirilme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Bu zorunluluk ülkemiz ekonomisi açısından da önemlidir. Hangi bölgelerde hangi bitkilerden yararlanılabileceğinin tespiti, ancak etnobotanik çalışmalar ışığında belirlenebilecektir ve böylece halktan alınan bilgiler halkın ekonomisine katkı sağlaması için geri dönecektir (Başaran, 2003; Sadıkoğlu, 2012).

Uzun yıllardır kullanılan bu bitki türlerimizin (gen kaynaklarımızın) bizden sonraki kuşaklar için de korunması ve gelecek kuşaklara daha sağlıklı bir şekilde aktarılması önemli bir zorunluluktur (Özhatay, 2005).

Arslan (2005) yüksek lisans tezinde, Dereli (Giresun) yöresinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler üzerine araştırmalar yapmıştır. Yörede teşhis edilen 104 bitki örneğinden 67'sinin geleneksel halk ilacı olarak kullanıldığını belirlemiştir. Bitkilerin 67'si doğal türler olup, 7'si ise yörede tarımı yapılan bitkilerdir. Bitkilere ait genel bilgiler ile, bitkilerin yöresel kullanımlarına ait bilgiler çalışmada yer almaktadır.

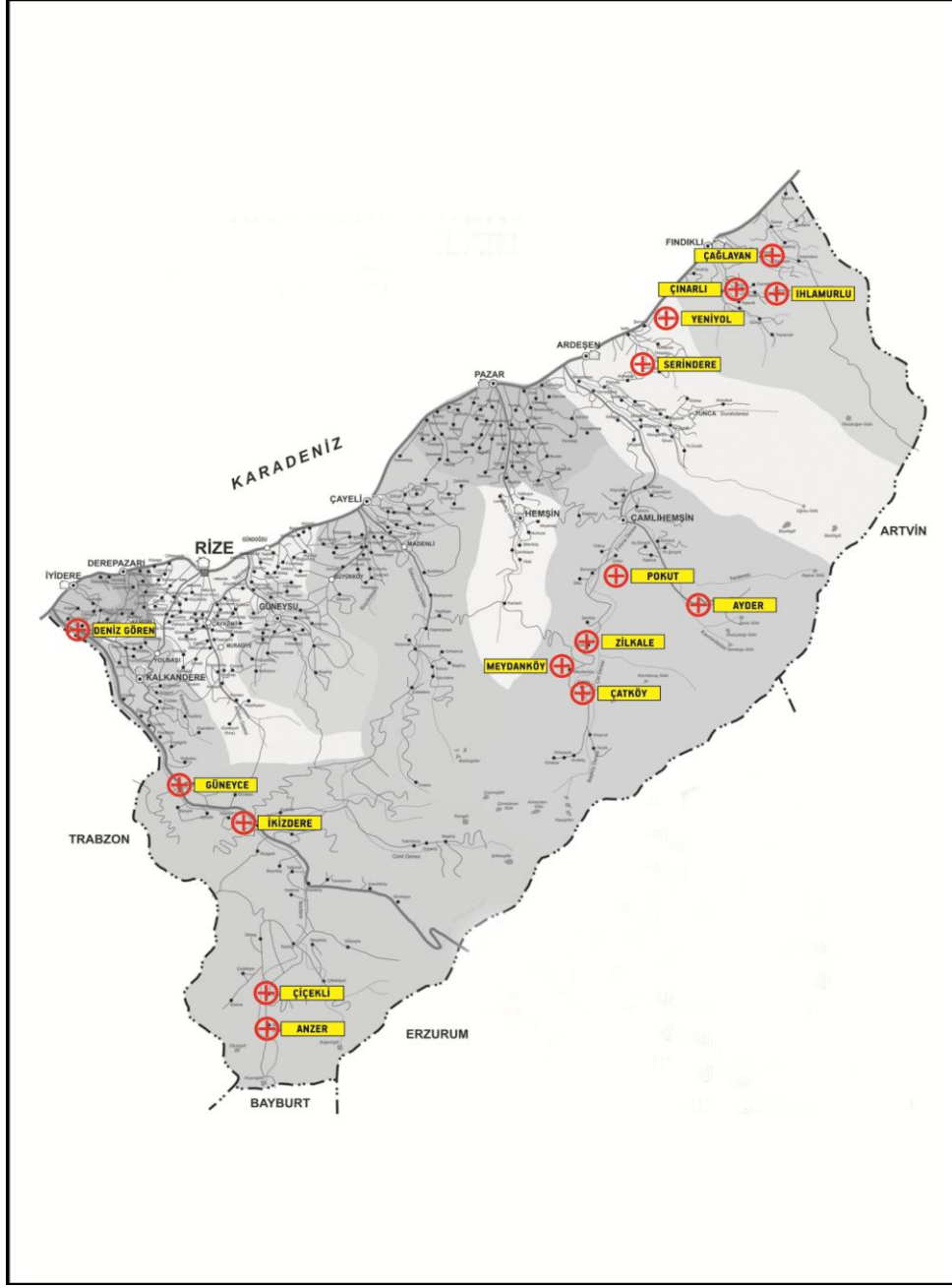
Bayrak Özbucak vd. (2006), araştırmalarında ekonomik ve coğrafi nedenlerden dolayı bazı doğal bitkilerin hem gıda hem de tıbbi amaçlarla kullanıldığını ortaya koymuşlardır. Bu amaçla Karadeniz Bölgesi'nde nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu Samsun ve Ordu illerini incelemeye almışlardır. Çalışma sonunda bu amaçlarla kullanılan 26 familyaya ait 52 doğal bitki taksonu tespit etmişlerdir.

Sağiroğlu vd. (2012), Hayrat (Trabzon)-Kalkandere (Rize) ve çevresinin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. Araştırma alanında Haziran-Ağustos (2010) aylarında 14 ayrı yerleşim yerinde arazi çalışmaları yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda 49 familyaya ait 101 takson tespit edilmiştir.

Benzer şekilde bu çalışmada da Rize ilinde yerel halkın geçmişten günümüze kullandıkları bitkilerin etnobotanik özelliklerini, kullanım alanlarını ve yerel isimlerini tespit ederek, bu yörede halkın kaybolmaya yüz tutmuş kültür zenginliğinin yanı sıra, ekonomik öneme sahip olanlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

1.2. Araştırma Alanının Genel Tanıtımı

Araştırma alanına konu olan Rize ilinin; Ardeşen ilçesine bağlı Serindere ve Yeni Yol Köyü, Çamlıhemşin ilçesinin Meydanköy, Çatköy, Zilkale Köyü, Pokut Yaylası ve Ayder Yaylası, Fındıklı ilçesinin Yaylacılar, Çınarlı, Çağlayan ve Ihlamurlu Köyü, İkizdere ilçesinin Salmanlı, Ballıköy ve Çiçekli Köyünü içine alan Anzer Yaylası, İyidere ilçesine bağlı Denizgören Köyü herbaryum tekniklerine uygun olarak toplanılan kurutulmuş bitki örnekleri oluşturmaktadır. Çalışma alanının coğrafi konumu Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Çalışma alanı haritası

1.2.1. Bitki Örtüsü

Doğu Karadeniz Bölgesinde yapılan floristik çalışmalarda, Rize ilinde 2239 bitkisel tür çeşitliliği ve 222 endemik bitki taksonu saptanmıştır (Anşin, 1980). Rize ili bitkisel tür çeşitliliği bakımından en zengin illerin başında gelmektedir (Güner, 1987). Yine Rize ilinde kapsayan Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, TÜBİTAK tarafından desteklenmiş bir diğer çalışmada, Rize ilinde, 1430 bitkisel tür çeşitliliği tespit edilmiş olup, 110'u endemik bitki taksonu bulunmaktadır. Bunun 15 adedi Türkiye Florası için, 4 adedinin ise bilim dünyası için yeni olduğu kayıt olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla bu bölge biyolojik bakımdan oldukça zengin bir yerdir (Güner ve ark., 1987).

Ayrıca, Rize ve İkizdere Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF)'na göre dünyada korunması gereken 200 alandan biri olarak belirlenmiştir (Anşin, 2008).

Rize-İkizdere vadisinde yapılan çalışmalarda Euro-Siberian ve Kolşik karakterli bir floraya sahip olduğu ve Kafkas Florasına büyük bir benzerlik göstermektedir. Ülkemiz ve dünyamızda başka bir yerde yayılışı olmayan *Salix rizensis*, *Campanula tridentata*, *Campanula betulifolia*, *Rhodothamnus sessilifolius*, *Astragalus ovatus*, *Centaurea urvillii*, *Papaver lateritium*, *Centaurea appendicigera* ve *Cyclamen parviflorum* gibi 100'ü aşkın endemik bitki taksonu yayılmaktadır (URL-2, 2012).

Bunun yanında İkizdere ve Anzer, Türkiye'nin Euro-Siberian, Mediterranean ve Irano-Turanian üç flora bölgesini içine alan bitkileri bir arada bulduran nadir yerlerden biridir. Bu alanda, *Rhodothamnus sessilifolius*, *Epigaea gaultheroides*, *Rhampicarpa medwediewii* ve *Betula medwediewii* gibi fosilleri Tersiyere çağına ulaşan birçok bitki türü bulunmaktadır (URL-2, 2012).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Materyal

2011-2012 yılları arasında periyodik zamanlarda Rize iline gidilerek yapılan bu etnobotanik araştırmanın materyalini, Rize ilinin Ardeşen, Çamlıhemşin, Fındıklı, İkizdere, İyidere ilçelerinden herbaryum tekniklerine uygun olarak toplanıp ve kurutulmuş bitki örnekleri oluşturmaktadır.

2.2. Yöntem

Yapılan bu araştırma, iki ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; araştırmalarımız kartopu yöntemi kullanılarak, yörede yaşayan kişilerle birebir görüşülüp, Anabilim Dalı'mızda hazırlanan 'Yerel Halk Anket Formu'ndaki bilgilerden yararlanılarak yapılmıştır. Bu ankette; katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim gibi demografik bilgileriyle birlikte, kullanımı olan bitkilerin kullanılan kısımları, kullanım amacı, kullanım şekli ve diğer bilgileri tespit edilmiştir. Çalışma alanında yöre halkına sorulan 'Yerel Halk Anket Formu' Ekler kısmında verilmiştir. Anketten elde edilen veriler doğrultusunda, araziden toplanan bitkilerin fotoğrafları çekilip, herbaryum materyalleri oluşturulmuştur.

İkinci bölümde ise; derlenen bitkilerle ilgili floristik, taksonomik ve herbaryum çalışmaları yapılarak, bitkilerin bilimsel isimleri "Flora of Turkey and the East Aegean Islands" (Davis, 1965-1988) adlı eserdeki bilgilere dayalı olarak, genel isimleri ise; "Türkiye Bitkileri Listesi Damarlı Bitkiler" (Güner vd., 2012) ve "Türkçe Bitki Adları Sözlüğü" (Baytop, 1994) adlı eserlerdeki bilgilere dayalı olarak yazılmıştır. Bitkilerin yöresel kullanımları gıda, tedavi, hayvanlarda tedavi ve yem, baharat ve çay ve çeşitli farklı kullanılışlara sahip bitkiler şeklinde sıralanmıştır.

2.2.1. Bitki Örneklerinin Toplanması

Etnobotanik amaçlı toplanan bitkilerin teşhislerinin tam ve doğru olması için örneklerde teşhis karakterlerinin bulunması gerekmektedir. Toplanan örneklerin üzerinde

tomurcuk ve yaprak gibi vejetatif, çiçek ve meyve gibi generatif organlarının bulunmasına, özellikle otsu bitkilerde dip yaprak ile birlikte rizom, yumru gibi toprakaltı kısımlarının da alınmasına dikkat edilmelidir (Yaltırık ve Efe, 1989; Yaltırık ve Efe, 1996; Özer vd., 1998).

Her bitkinin toplandığı bitki örneğine ait etikete, bitkinin toplandığı yer (şehir, köy, mahalli yer), habitat (orman, çayırılık, bataklık), toplama tarihi, toplayanın adı ve yükseltisi yazılır (Akman ve Ketanoğlu, 1987).

2.2.2. Sistematik Dizin Oluşturulması

Teşhis işlemleri sırasında temel kaynak 'Flora of Turkey and the East Aegean Islands' adlı eserleriyle birlikte resimli bitki atlaslarından (Bonnier, 1912-1934; Tekin, 2007; Wilson and Braney, 1986; Sheasby, 2007) çeşitli bitki kılavuzlarından (Harris, 2007; Baytop, 1998) ve KATO Herbariumundaki bitki örneklerinden yararlanılmıştır.

Floristik liste oluşturulurken, saptanan taksonlardan *Pteridophyta* bölümüne ait taksonlar Parris ve Fraser-Jenkins (1980)'e göre, *Spermatophyta* bölümünün *Gymnospermae* alt bölümüne ait taksonlar Davis (1965-85)'e ve *Angiospermae* alt bölümüne ait taksonlar familya bazında Cronquist (1988)'e göre, cins ve tür bazında ise Davis (1965-85) göre listelenmiştir.

Kullanılışı tespit edilen bitki örnekleri preslenip, kurutulmuş, teşhisleri yapılmış ve derin dondurucuda 1-2 gün bekletilmiştir.

Teşhisi yapılan bitkiler KATO (Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Herbariumu)'daki örneklerle karşılaştırılarak, herbarium materyali haline getirilen bitkilere KATO numaraları verilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Etnobotanik Amaçlı Saptanan Taksonlar ve Sistematik Dizindeki Yerleri

PTERIDOPHYTA

I. *Equisetales*

1. *EQUISETACEAE*

1. *Equisetum* L. : At Kuyruğu

1. *E. arvense* L.

İkizdere, Gündoğdu, su kenarı, 565 m, 15.06.2012, KATO 18920.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Bitkinin toprak üstü kısımları kurutularak, infüzyonu kanı temizlemesi için içilir.
- Toprak üstü kısımların dekoksasyonu, idrar yolları ve bademcik iltihabı rahatsızlıklarında içilir.

II. *Lycopodiales*

2. *LYCOPODIACEAE*

2. *Lycopodium* L. : Kibrit Otu

2. *L. clavatum* L.

Ardeşen, Serindere Köyü, kayalık alan, 380 m, 08.07.2012, KATO 18921.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Sporları, vücutta tahriş olmuş bölgeye sürülerek tedavi amaçlı kullanılır.

III. *Filicales*

3. *PTERIDACEAE*

3. *Pteris* L. : Uzuneğreli

3. *P. cretica* L. : Girit Eğreli

Ardeşen, Serindere Köyü, yol kenarları, 380 m, 07.08.2012, KATO 18922.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Hemoroit tedavisi için, bitkinin kökü ile birlikte *Phedimus stoloniferus* (S.G.Gmel.), *Urtica dioica* L., *Hedera helix* L., *Ficus* L., *Laurocerasus* Duhamel, Juglans ve Alnus yaprağı kaynatılıp içilir.

4. ASPLENIACEAE

4. *Asplenium* L. : Saçak Otu

4. *A. trichomanes* L. : Saçak Otu

Fındıklı, Çağlayan Köyü, yol kenarları, 178 m, 12.08.2012, KATO 18923.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları, *Nasturtium officinale* R.Br. yapraklarıyla karıştırılarak, difüzyonu mide ağrılarını gidermek için içilir.
- *Achillea millefolium* L. ve *Nasturtium officinale* R.Br. yaprakları ve yumurta ile birlikte pişirilen yaprakları hemoroit rahatsızlıklarında yenilir.
- Toprak üstü kısımları kurutulup ufalanarak, balla karıştırılıp her gün bir tatlı kaşığı mide ağrılarını gidermek için yenilir.

5. *Phyllitis* Hill.

5. *P. scolopendrium* (L.) Newn.: Geyikdili eğreltisi

Fındıklı, Çağlayan Köyü, yol kenarları, 178 m, 12.08.2012, KATO 18924.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Bitkinin toprak üstü kısımları; *Viscum album* L., *Asplenium trichomanes* L., *Plantago major* L. subsp. *major* ve *Urtica dioica* L. yapraklarıyla birlikte dekoksasyonu hemoroit, mide ağrısı ve damar sertliği tedavisinde içilir.
- Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu; kanser, kansızlık ve kan şekerinin düzenlemesi için içilir.
- Yaprakları; ateşte ısıtılıp yumuşatıldıktan sonra, iltihaplı yaraların üzerine sarılarak iltihabın akması sağlanır.
- Yaprakları; ateşte ısıtılıp, yumuşatıldıktan ve biraz soğutulduktan sonra, yanık bölgelerin üzerine bağlanarak, yanığın erken iyileşmesi sağlanır.

5. ASPIDIACEAE

6. *Dryopteris* Adans.

6. *D. filix-mas* (L.) Schott.: Erkek Eğreltisi, Solucan Eğreltisi

Ardeşen, Oca Köyü, yol kenarları, 50 m, 17.07.2011, KATO 18925.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları; *Plantago major* L.'le birlikte kurutulup, dekoksasyonu mide ağrısı tedavisinde içilir.

- Bitkinin toprak altı kısımlarının dekoksasyonu; bağırsak kurtlarını düşürmek için içilir.
- Toprak üstü kısımları; tozu tutması için ahırların tabanına serilir.
- Toprak üstü kısımları kurtularak hayvan yemi olarak kullanılır.

SPERMATOPHYTA

GYMNOSPERMAE

6. *PINACEAE*

7. *Picea* Dietr.: Ladin

7. *P. orientalis* (L.) Link.: Doğu Ladini

Fındıklı, İhlamurlu Köyü, saf ve yapraklı türlerle birlikte, 527 m, 12.08.2012, Eux. element, KATO 18926.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Reçinesi; iltihaplı yaraların üzerine sürülerek bir bezle sarılır ve bir gece bekletilerek iltihabın akması sağlanır.
- Odununda reçine bulunması sebebiyle, çıra olarak kullanılır.
- Reçinesi sakız olarak çiğnenir.

ANGIOSPERMAE

A. *MAGNOLIATAE*

I. *Magnoliidae*

I.1. *Magnoliales*

7. *LAURACEAE*

8. *Laurus* L. : Defne

8. *L. nobilis* L. : Akdeniz Defnesi

Fındıklı, Çınarlı Köyü, 94 m, 12.08.2012, Medit. element, KATO 18927.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprığın dekoksasyonu kolesterolü düşürmek için içilir.
- Yaprığın dekoksasyonu, balla karıştırılarak grip, nezle ve soğuk algınlığı tedavisinde içilir.
- Yaprığı sirkeyle kaynatılıp, soğutulduktan sonra gargara yapılarak diş ağrılarının tedavisinde kullanılır.

- Yaprakları naneyle kaynatılıp, içerisine bal karıştırılarak, hazmı kolaylaştırmak için yemek aralarında birer çay bardağı içilir.
- Yaprakların dekoksionuyla saçlar yıkandığında, saçlara parlaklık ve canlılık verir.
- Tohumları öğütülerek, balla karıştırılır ve romatizma ağrılarını gidermek için yenilir.

I.2. *Papaverales*

8. *PAPAVERACEAE*

9. *Chelidonium* L. : Kırlangıç Otu

9. *C. majus* L.

Ardeşen, Oce Köyü, yol kenarları, 50 m, 17.07.2011, Euro-Sib. element, KATO 18928.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Gövdesi kırılır ve içerisindeki sarı lateksi, egzama, sivilce ve siğil gibi yaraların üzerine sürülerek yaraların erken iyileşmesi sağlanır.

II. *Hamamelidae*

II.1. *Urticales*

9. *ULMACEAE*

10. *Ulmus* L. : Karaağaç

10. *U. glabra* Hudson: Dağ Karaağacı

Fındıklı, Çağlayan Köyü, yol kenarları, 178 m, 12.08.2012, Euro-Sib. element, KATO 18929.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır.

10. *MORACEAE*

11. *Morus* L. : Dut

11. *M. nigra* L. : Kara Dut

Fındıklı, Çağlayan Köyü, kültüre alınmış, 178 m, 12.08.2012, Egzotik, KATO 18930.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyvesi, taze olarak tüketildiği gibi reçel ve pekmez yapımında da kullanılır.
- Odunundan; saz ve kemençe gibi müzik aletleri yapılır.

- Yaprakların dekoksasyonu; kanser hastalıkları tedavisinde içilir.
- Taze yaprakları; kan şekerini düşürmek için çiğ olarak yenilir.

12. *Ficus* L. : İncir

12. *F. carica* L. subsp. *carica*

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, 378 m, 13.08.2011; Ardeşen, Serindere, dere içi, 380 m, 08.07.2012, KATO 18931.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyvelerinden reçel yapılır.
- Lateksi; insanların vücutlarında veya ineklerin memelerinde oluşan siğillere sürülerek, tedavi amaçlı kullanılır.
- Lateksi; bir pamuğun üzerine sürülerek, diş ağrılarını gidermek için, ağrıyan dişin üzerine konulur.
- Yaprakları kurutulup, balla karıştırılarak mayasıl tedavilerinde yenilir.

11. *URTICACEAE*

13. *Urtica* L.: Isırgan

13. *U. dioica* L. : Acı Isırgan, Büyük Isırgan Otu

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, açıklık alan, 1920 m, 03.08.2011, Euro-Sib. element, KATO 18932.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Taze sürgünlerinden yemek yapılır, lezzet vermesi için lahana yemeğine katılır. Aynı zamanda salatada kullanılır.
- Tohumları kanser hastalarına iyi geldiği için; kurutulup, öğütüldükten sonra bala karıştırılarak yenilir.
- Yaprakları kurutulup, infüzyon şeklinde hazırlanarak tüketildiğinde, idrar arttırıcı, iltihap giderici ve kanı temizleyici özellik gösterir.
- Yaprakları, *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newn.'la birlikte kaynatılıp, içerisine bal katıp içildiğinde hemoroite tedavisinde kullanılır.
- Vücuttaki romatizma ağrılarının olduğu bölgeye sürüldüğünde veya bitki kaynatılıp suyuyla ağrıyan bölge yıkandığında ağrının tedavi edilmesini sağlar.
- Yaprakları kurutularak, hayvanlara verilen yeme eklenir.

II.2. Juglandales

12. JUGLANDACEAE

14. *Juglans* L. : Ceviz

14. *J. regia* L. : Adi Ceviz

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, dere içleri, 342 m, 13.08.2011, KATO 18933.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Tohumları şekeri ve kolesterolü düşürmek için yenilir.
- Deri hastalıklarında haricen kullanılır.
- Taze yaprakları kurutulup, dekoksasyonu yaraları temizlemede kullanılır.
- Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon saç dökülmelerini önlemek için durulama suyuna katılır.
- Taze yaprağı ve kabuğu, kınanın içerisine karıştırılarak hem saçı besler hem de boyaya renk verir.
- Odunu mobilya ve kereste yapımında kullanılır.
- Yaprakların dekoksasyonu aç karnına içildiğinde bağırsak kurtlarını düşürür.
- Taze meyvesi ezilip pişirilerek, incinme sonucu oluşan ağrıların üzerine sürülüp bir bezle sarılarak, tedavi amaçlı kullanılır.
- Yaprakları güvelerden korunmak için sandık içlerine koyulur.
- Yaprakların dekoksasyonu bir gece bekletilir ve hazırlanan karışımla sivilceli bölge yıkanır.
- Egzokarpı ezilip balla karıştırılarak yendiğinde bağırsak kurtlarını düşürür.
- Endokarpı kaynatılarak astım tedavisinde içilir.
- Tohumu çerez olarak yenilir.

II.3. Fagales

13. FAGACEAE

15. *Fagus* L. : Kayın

15. *F. orientalis* Lipsky. : Doğu Kayını

Çamlıhemşin, Meydan Köyü, yapraklı ormanlar, 750 m, 15.09.2011, Euro-Sib. element, KATO 18934.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Tohumu yenilir.

- Odunu; sandalye iskeletlerinin yapımında kullanılır.
- Kabuklarından hazırlanan dekoksasyonu mide ağrılarını geçirmek için içilir.

16. *Castanea* Mill. : Kestane

16. *C. sativa* Mill. : Anadolu Kestanesi

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, 378 m, 13.08.2011, Euro-Sib. element,
KATO 18935.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Tohumları gıda olarak kullanılır.
- Kabukları infüzyon şeklinde hazırlanarak tansiyon düşürücü olarak kullanılır.
- Çiçeklerin infüzyonu öksürük giderici olarak içilir.
- Odunu mobilyacılıkta, kerestecilikte ve sandalye iskeleti yapımında kullanılır.
- Sürgünleri sepet yapımında kullanılır.
- Çiçeklerinden kestane balı üretilir.

17. *Quercus* L.

17. *Q. petraea* (Mattuschka) Liebl. subsp. *iberica* (Steven ex. Bieb.) Krassiln. :
Sapsız Meşe

İkizdere, Güneyce, yapraklı türlerle karışık, 336 m, 15.09.2012, KATO 18936.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Odunu sert ve dayanıklı olduğu için kasa yapımında kullanılır.

14. *BETULACEAE*

18. *Carpinus* L.: Gürgen

18. *C. betulus* L.: Adi Gürgen

İkizdere, Güneyce, yapraklı türlerle karışık, 336 m, 15.09.2012, Euro-Sib. element,
KATO 18937.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Odunu kazma, kürek sapı yapımında kullanılır.

19. *Corylus* L. : Fındık

19. *C. avellana* L. : Adi Fındık

Ardeşen, Yeni Yol Köyü, yol kenarları, 50 m, 17.07.2011, Euro-Sib. element,
KATO 18938.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Tohumları çiğ olarak veya kavrulularak yenilir.
- Tohumları pastaların içerisine konulur.
- Tohumları öğütülerek yenildiğinde öksürüğü keser.
- Taze yaprakları hamsili ekmek yapımında kullanılır.
- Taze sürgünleri sepet yapımında kullanılır.
- Yaprakları tozu tutması için ahırların tabanına serilir.
- Sürgünleri sandalye iskeletinin yapımında kullanılır.

20. *Alnus* Mill. : Kızılağaç

20. *A. glutinosa* (L.) Gaertn subsp. *barbata* (C. A. Mey.) Yalt. : Sakallı Kızılağaç
Ardeşen, Yeni Yol Köyü, yol kenarları, 50 m, 17.07.2011; İkizdere, Güneyce, yamaç
arazi, 336 m, 15.09.2012, Eux. element, KATO 18939.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Tohumları öğütülüp, balla karıştırılarak hemoroit tedavisinde yenilir.
- Açık yaralarda, gövde kabuğu soyularak çıkarılan beyaz kısım, yaraların üzerine tentürdiyot yerine basılarak yaranın temizlenmesi sağlanır.
- Gövde kabuğu soyularak çıkarılan kırmızı kısmın dekoksyonu, mide ağrısı tedavisi için sabahları aç karnına bir fincan içilir.
- Taze sürgünler ezilerek, kanayan yara üzerine sürüldüğünde, kanın durmasını ve yaranın erken iyileşmesini sağlar.
- Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır.
- Odunu inşaatlarda kalıp tahtası olarak kullanılır.

III. *Caryophyllidae*

III.1. *Caryophyllales*

15. *PHYTOLACCACEAE*

21. *Phytolacca* L.

21. *P. americana* L. : Şekerci Boyası, Dünya Güzeli
Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarları, 529 m, Egzotik,
13.08.2011, KATO 18940.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Olgun meyveleri, gıda maddelerinin boyanmasında kullanılır.

- Meyve ve yaprakları ağırlı bölgeye sarılarak, ağı kesici olarak kullanılır.

16. *AMARANTHACEAE*

22. *Amaranthus* L. : Horozibiği

22. *Amaranthus retroflexus* L. : Tilkikuyruğu

Ardeşen, Yeni yol Köyü, nemli sulak alanlar, 50 m, 17.07.2011; Çamlıhemşin, Çat, 1263 m, 15.09.2011, KATO 18941.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları haşlanarak yemek olarak tüketilir.
- Toprak üstü kısımları salataya katılır.

17. *CARYOPHYLLACEAE*

23. *Stellaria* L. : Kuşotu

23. *S. media* (L.) Vill. subsp. *media* : Serçedili, Kuşotu

Fındıklı, İhlamurlu Köyü, yol kenarları, 527 m, 12.08.2012, KATO 18942.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Taze filizlerinden turşu ve yemek yapılır.
- Taze filizleri hamsili ekmeklerin içerisine katılır.

III.2. *Polygonales*

18. *POLYGONACEAE*

24. *Polygonum* L. : Çoban Değneği, Madımak

24. *P. bistorta* L. : Çimen Eveleği

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, nemli açık alanlar, 1920 m, 03.08.2011, KATO 18943.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Dip kısmındaki yapraklarından çorba yapılır.
- Yapraklarının dekoksasyonu, diş eti kanamalarında gargara olarak kullanılır.
- Toprak üstü kısımları kurutulularak, dekoksasyonu hemoroit rahatsızlıklarında içilir.

25. *Rumex* L. : Kuzu Kulağı, Labada, Efelek

25. *R. acetosella* L. : Küçük Kuzu Kulağı

Ardeşen, Yeni yol Köyü, nemli sulak alanlar, 50 m, 17.07.2011, KATO 18944.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yapraklarından salata yapılır.
- Yaprakları soğanla kavrulur, yoğurt veya limonla yenildiğinde sindirim sistemini rahatlatır.
- Yapraklarından zeytinyağlı dolma yapılır.
- Yaprakları, pazıyla birlikte kavrulur ve börek içi yapımında kullanılır.
- Yapraklarının dekoksasyonu, dış iltihaplarını gidermek için içilir.
- Yaprakları, *Hypericum L.*, *Achillea millefolium L.*, *Sanicula europaea L.* ve *Asplenium L.* yapraklarıyla birlikte dekoksasyonu, karın ağrılarını geçirmek için içilir.
- Toprak altı kısımları toz haline getirilerek sinüziti geçirmek için buruna çekilir.

IV. *Dilleniidae*

IV.1. *Theales*

19. *THEACEAE*

26. *Camellia L.* : Çay

26. *C. sinensis (L.) Ktze.* : Çay

Ardeşen, Yeniyol Köyü, açma yapılarak oluşturulmuş alanlar, 50 m, Egzotik, 17.07.2011, KATO 18945.

Kullanılış şekli ve amacı:

- İşlenmiş çayın infüzyonu içecek olarak kullanılır.
- İşlenmiş çayın infüzyonu aşırı tüketilmediği takdirde ishal kesici olarak kullanılır. Aynı zamanda idrar arttırıcı özellik gösterir.
- Yaprakları, *Urtica dioica L.* ve *Plantago major L.* yapraklarıyla birlikte dekoksasyonu, kanser hastalıkları tedavisinde içilir.
- Toprak üstü kısımları çalı süpürgesi olarak kullanılır.

20. *HYPERICACEAE*

27. *Hypericum L.* : Sarı Kantaron, Koyun Kıran, Binbirdelik Otu

27. *H. perforatum L.* : Binbirdelikotu, Delikli Kılıçotu

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, açık alan, 1812 m, 26.07.2011; Ardeşen, Serindere Köyü, yol kenarları, 380 m, 07.08.2012, KATO 18946.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımlarının infüzyonu, küçük tansiyonu düzenlemesi ve ruhu rahatlatması için içilir.

- Toprak üstü kısımlarının infüzyonu, göğsü yumuşatmak ve idrar arttırmak için içilir.
- Çiçekli sürgünleri zeytinyağında bekletilerek elde edilen karışım, yanık ve yaraların üzerine sürüldüğünde, yaraların erken iyileşmesini sağlar.

28. *H. androsaemum* L. : Kamanıça

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, 701 m, 13.08.2011, KATO 18947.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakları kurutulup toz haline getirilerek, yanık tedavilerinde yanığın üzerine dökülür.

IV.2. *Malvales*

21. *MALVACEAE*

28. *Tilia* L. : Ihlamur

29. *T. rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V. Eng. : Kafkas Ihlamuru

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, 342 m, 13.08.2011, Eux. element, KATO 18948.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçek durumlarının infüzyonu idrar arttırıcı, terletici ve göğüs yumuşatıcı olarak içilir.
- Çiçek durumlarının infüzyonu mide ve bağırsakları yumuşatmak amacıyla içilir.
- Gövde kabuğu kıyılıp, kuru sabunla karıştırılarak iltihaplı yaranın üzerine sürüldüğünde, iltihabın akmasını sağlar.

30. *T. platyphyllos* Scop. subsp. *platyphyllos* : Büyük Yapraklı Ihlamur

Fındıklı, Çağlayan Köyü, yapraklılarla karışık, 178 m, 12.08.2012, Eux. element, KATO 18949.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Odunu kereste yapımında kullanılır.
- Çiçek durumlarının infüzyonu idrar arttırıcı, terletici ve göğüs yumuşatıcı olarak içilir.
- Çiçek durumlarının infüzyonu öksürük ve astım tedavisi için içilir.

IV.3. *Capparales*

22. *BRASSICACEAE (CRUCIFERAE)*

29. *Nasturtium* R. Br. : Suteresi

31. *N. officinale* R. Br. : Suteresi

Fındıklı, Çağlayan Köyü, 178 m, sulak alan, 12.08.2012, KATO 18950.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları hemoroit ve prostat hastalıklarında çiğ olarak yenilir.
- Yaprakları, *Lilium* sp. kökleriyle ezilerek suyundan bir kaşık, karın ağrılarını gidermek için bebelere içirilir.
- Yaprakları soğuk mısır ekmeğiyle birlikte yenildiğinde mide ağrısını geçirir.

IV.4. *Ericales*

23. *ERICACEAE*

30. *Calluna* Salisb. : Süpürgeçalısı

32. *C. vulgaris* (L.) Hull. : Süpürge Çalısı

Ardeşen, Serindere Köyü, yamaç arazi, 380 m, 08.07.2012, Euro-Sib. element, KATO 18951.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Kurutulmuş veya taze çiçeklerinin ve yapraklarının infüzyonu soğuk algınlığının giderilmesi ve öksürüğün kesilmesi için içilir.

31. *Rhododendron* L. : Orman Gülü

33. *R. ponticum* L. subsp. *ponticum*: Mor Çiçekli Orman Gülü

İkizdere, Güneyce, 336 m, 15.09.2012, Eux. element, KATO 18952.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçekleri arıcılıkta (deli bal) kullanılır.
- Yaprakları, baş ağrılarını gidermek için ağrıyan bölgeye sarılır.
- Bitkinin çiçeği ezilip içerisine bir miktar su katılır ve bir gece bekletildikten sonra egzamalı bölge hazırlanan karışımla yıkanır.
- Bahçe kenarlarında canlı çit olarak kullanılır.
- Sürgünleri sandalye iskeletlerinin yapımında kullanılır.
- Yaprakları balıkları pişirmek için tava olarak kullanılır.
- Ateşin üzerinde ekmek pişirilirken hamurun üzeri yapraklarla sarıldıktan sonra tepsinin kapağı kapatılarak, ateş üzerindeki hamurun yanması önlenir.

34. *R. caucasicum* Pall. : Dağ Kumarı

İkizdere, Anzer, Salmanlı Köyü, alpin vejetasyon, 1812 m, 26.07.2011, Eux. element, KATO 18953.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakların dekoksasyonu nefes açıcı olarak içilir.
- Yaprakları, *Robinia pseudoacacia* L., *Castanea sativa* Mill., *Bellis perennis* L., *Plantago major* L., *Asplenium* L., *Quercus* L. yapraklarıyla dekoksasyonu kanser tedavilerinde içir.
- Sürgünleri sandalye iskeletlerinin yapımında kullanılır.

32. *Vaccinium* L. : Ayüzümü

35. *V. myrtillus* L. : Ayüzümü, Yaban Mersini, Çoban Üzümü

İkizdere, Anzer, Salmanlı Köyü, yol kenarları, 1812 m, 26.07.2011, Euro-Sib. element, KATO 18954.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyveleri yenilir, reçeli ve kompostosu yapılır.
- Meyveleri tam olgunlaşmadan toplanarak kurutulur, infüzyonu kuvvet verici olarak içilir.
- Meyveler çiğ olarak yenildiğinde veya kurutulup dekoksasyonu içildiğinde şeker hastalığına iyi gelir.
- Meyvelerin dekoksasyonu bronşit giderici olarak içilir.

IV.5. *Ebenales*

24. *EBENACEAE*

33. *Diospyros* L. : Hurma

36. *D. lotus* L. : Kara Hurma, Laz Hurması, Küçük Meyveli Trabzon Hurması

Fındıklı, Çınarlı Köyü, bahçe içerisi, kültüre alınmış, 94 m, 12.08.2018, KATO 18955.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyvesi gastrit tedavisinde yenilir.
- Meyveleri ipe dizilip ateş üzerinde kurutularak çerez olarak yenilir.
- Meyvesinden pekmez yapılır.

- Meyveleri pişirilerek bir gece bekletilir, bez torbalar içerisine koyularak, süzülmesi sağlandıktan sonra yenilir.
- Yaprakların difüzyonu ishal kesici olarak içilir.

37. *D. kaki* L. : Trabzon Hurması

Fındıklı, Çınarlı Köyü, bahçe içerisi, kültüre alınmış, 94 m, 12.08.2018, KATO 18956.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyveleri olgunlaştığında yenilir.
- Meyvelerinden pekmez yapılır.

25. PRIMULACEAE

34. *Primula* L. : Çuhaçiçeği

38. *P. acaulis* (L.) L. subsp. *rubra* (Sm.) Greuter & Burdet: Çuhaçiçeği

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarları, 342 m, 13.08.2011, Euro-Sib. element, KATO 18957.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu öksürük giderici ve idrar arttırıcı olarak içilir.

35. *Cyclamen* L. : Sıklamen, Domuzağırşığı

39. *C. coum* Miller : Tavşankulağı, Kırmeneşesi

Çamlıhemşin, Ayder yolu, orman altı, 410 m, 29.04.2012, KATO 18958.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yumruları rendelenip suyu süzülerek, sinüzit tedavilerinde düzenli olarak buruna damlatılır.
- Yumrusu sabun olarak kullanılmaktadır.

26. DATISCACEAE

36. *Datisca* L. : Renkotu

40. *D. canabina* L. : Renkotu

Fındıklı, Çağlayan Köyü, 178 m, 12.08.2012, KATO 18959.

Kullanılış şekli ve amacı:

Arıcılıkta kullanılır. Arıların kanatlarını kesen böceklerden korumak için arı kovanlarının yanına dikilir.

V. *Rosidae*

V.1. *Rosales*

27. *CRASSULACEAE*

37. *Phedimus* Raf. : Pisikulağı

41. *P. spurius* Bieb. : Al Pisikulağı

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, yol kenarları, kaya üzerinde, 1812 m, 26.07.2011, Hyr.-Eux. element, KATO 18960.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Taze yaprakları nasırların üzerine koyularak, nasırları yok eder.
- Yaprakları, hamsili ekmeğe veya ekşili yemeğe katılır.

42. *P. stoloniferus* (S.G.Gmel.) : Pisikulağı

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, kaya üzerinde, 1920 m, 03.08.2011, Hyr.-Eux. element, KATO 18961.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakları, hamsili ekmeğe ve lahana yemeğine katılır.

28. *ROSACEAE*

38. *Laurocerasus* Duhamel : Karayemiş

43. *L. officinalis* Roem.

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarı, 342 m, 13.08.2011, Eux. element, KATO 18962.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyveleri hem taze olarak hem de kurutulup çerez olarak tüketilir.
- Meyvelerinden reçel ve turşu yapılır. Turşusu yapılan meyveler soğanla kavrulup yemek olarak tüketilir.
- Çekirdeği kurutulup şeker ve ülser hastalıklarında yenilir.
- Kurutulan çekirdek ezilip balla karıştırılarak böbrek rahatsızlıklarında yenilir.
- Yaprakların infüzyonu öksürük giderici ve spazm kesici olarak içilir.

- Yaprakları ısıtılıp, incinme sonucu oluşan ağrıyı gidermek için ağrılı bölgeye sarılarak bir gün bekletilir.
- Bitkinin toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu soğutulup, yanıkların üzeri bu suyla yıkanarak, pansuman yapılır.

39. *Prunus* L. : Erik

44. *P. divaricata* Ledeb. subsp. *divaricata*

Çamlıhemşin, Meydan Köyü, Zilkale yolu, yol kenarı, 1044 m, 15.09.2011, KATO 18963.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyveleri besleyici olarak kullanılır.

40. *Rubus* L. : Böğürtlen

45. *R. idaeus* L. : Ahududu

İkizdere, Anzer, Salmanlı Köyü, yol kenarları, 1812 m, 26.07.2011, KATO 18964.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyveleri yenir, reçeli ve şurubu yapılır.
- Yaprakların infüzyonu kabız giderici olarak içilir.

46. *R. hirtus* Waldst. & Kit.

İkizdere, Anzer, Salmanlı Köyü, yol kenarları, 1812 m, 26.07.2011, Eux. element, KATO 18965.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyveleri yenir, reçeli yapılır.
- Taze yaprakları ve tepe filizleri soyulup yemeklere katılır.
- Toprak altı kısımlarının dekoksasyonu kanser hastalıklarında içilir.
- Toprak altı ve üstü kısımları, üzüm asmasının kabuğu ve kestanenin kupulası kurutulup yakıldıktan sonra oluşan kül, zeytinyağıyla karıştırılarak egzamalı bölgelere sürülür.

41. *Duchesnea* SM. : Sabunçileği

47. *D. indica* (Andrews) Focke : Sabunçileği

Ardeşen, Serindere Köyü, Çayırılık alan, 380 m, 07.08.2012, Euro-Sib. element, KATO 18968.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyveleri yenir, reçel ve komposto yapılır.

42. *Fragaria* L. : Çilek

48. *F. vesca* L. : Yaban Orman Çileği

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, açıklık alan, 1920 m, 03.08.2011; Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarları, 342 m, 13.08.2011, KATO 18966.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyvelerinden reçel ve komposto yapılır.
- Meyvelerinin yenmesi şeker hastalığına iyi gelir.

43. *Mespilus* L. : Muşmula

49. *Mespilus germanica* L. : Muşmula

Fındıklı, Çağlayan Köyü, 178 m, 12.08.2012, Hyr.-Eux. element, KATO 18967.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyveleri taze olarak tüketilir.
- Kurutulmuş meyveleri hoşaf yapılarak içilir.

44. *Alchemilla* L. : Aslan Pençesi, Kadın Mantosu

50. *A. crinita* Buser

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, alpin vejetasyon, 1812 m, 26.07.2011, KATO 18969.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Taze yapraklarından salata yapılır.
- Toprak üstü kısımlarının infüzyonu, çay gibi içildiğinde sakinleştirici ve yara iyileştirici etkisi gösterir.

45. *Rosa* L. : Gül

51. *R. canina* L. : Kuşburnu, Yaban gülü

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, yol kenarları, 1812 m, 26.07.2011; Çamlıhemşin, Çat, 1263 m, 15.09.2011, KATO 18970.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Olgun meyveleri kuru ve yaş olarak yenilir.

- Meyvelerinin infüzyonu şeker hastalığı tedavisinde içilir.
- Meyvelerinin dekoksasyonu ve infüzyonu soğuk algınlığında içilir.
- Meyvelerinden marmelat yapılır.

46. *Crataegus* L. : Alıç

52. *C. monnogyne* Jacq. subsp. *monnogyne* : Adi Akdiken, Kirkat
Çamlıhemşin, Meydan Köyü, Zilkale yolu, 1044 m, 15.09.2011, KATO 18971.

Kullanılış şekli ve amacı:

- C vitamini bakımından yüksek değere sahip olduğundan, olgun meyveleri 1-2 adet yemiş olarak yenir.

47. *Pyrus* L. : Armut

53. *P. communis* L. : Armut
Çamlıhemşin, Meydan Köyü, Zilkale yolu, 1044 m, 15.09.2011, KATO 18972.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyveleri besleyici olarak kullanılır.

V.2. *Fabales*

29. *FABACEAE (LEGUMINOSAE)*

48. *Robinia* L. : Yalancı Akasya

54. *R.pseudoacacia* L. : Beyaz Çiçekli Yalancı Akasya
Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarlarında, 342 m, 13.08.2011,
Egzotik, KATO 18973.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Bitkinin gövdesi dayanıklı ve sert olduğu için kasa yapımında kullanılır.
- Çiçekleri hoş kokulu olduğu için arıcılıkta kullanılır.
- Bitkinin çiçekleri kurutup, hazırlanan infüzyonu içildiğinde sakinleştirici, kabız ve safra arttırıcı özelliği gösterir.

49. *Vicia* L. : Fiğ

55. *Vicia sativa* L. subsp. *incisa* (Bieb.) Arc. var. *cordata* (Wulfen ex Hoppe) Arc.
İkizdere, Gündoğdu, yol kenarı, 565 m, 15.06.2012, KATO 18974.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

50. *Trifolium* L. : Üçgül

56. *T. pratense* L. var. *pratense*

İkizdere, Anzer, Salmanlı Köyü, açıklık alan, 1812 m, 26.07.2011, KATO 18975.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

57. *T. pannonicum* Jacq. subsp. *elongatum* (Willd.) Zoh. : Kırmızı Üçgül, Macar Üçgülü

İkizdere, Anzer, Salmanlı Köyü, alpin vejetasyon, 1812 m, 26.07.2011, Endemik, LC, KATO 18976.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçekleri yenir.
- Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

V.3. *Cornales*

30. *CORNACEAE*

51. *Cornus* L.: Kızılcık

58. *C. sanguinea* L. subsp. *australis* (C.A.Meyer) Jav. : Kansığiren

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarı, 378 m, 13.08.2011, Euro-Sib. element, KATO 18977.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyvelerinden marmelat ve reçel yapılır.

V.4. *Santalales*

31. *LORANTHACEAE*

52. *Viscum* L. : Ökseotu

59. *V. album* L. : Ökseotu

Fındıklı, İhlamurlu Köyü, 527 m, 12.08.2012, KATO 18978.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakları *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newn., *Asplenium trichomanes* L., *Plantago major* L. ve *Urtica dioica* L.'la birlikte dekoksyonu kalp rahatsızlıklarında içilir.
- Fındık ağaçlarında bulunan *Viscum album* L. dekoksyonu hemoroit rahatsızlıklarında içilir.
- Yaprakları öğütülüp bir gün bekletildikten sonra, içerisine bir miktar tuz eklenip karışım süzdürülür ve ishalleri hayvanlara içirilir.

V.5. Euphorbiales

32. BUXACEAE

53. *Buxus* L. :Şimşir

60. *B. sempervirens* L.: Adi Şimşir

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, dere içlerinde, 421 m, 13.08.2011, Euro-Sib. element, KATO 18979.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Dalları süpürge olarak kullanılır.
- Odunu ve kökleri süs eşyası olarak kullanılır.
- Yaprakları çiçekçilikte buket yapımında kullanılır.
- Şu an koruma altında oldukları için izinsiz bir şey yapılamamaktadır.

33. EUPHORBIACEAE

54. *Euphorbia* L. : Sütleğen

61. *Euphorbia peplus* L. var. *peplus*

İkizdere, Güneyce Köyü, orman kenarları, 336 m, 15.09.2012, KATO 18980.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Lateksi vücuttaki yara ve siğillerin üzerine sürülerek yaranın erken iyileşmesini sağlar.

V.6. Rhamnales

34. RHAMNACEAE

55. *Frangula* Mill. : Barut Ağacı

62. *F. alnus* Miller subsp. *alnus* : Barut Ağacı

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarları, 342 m, 13.08.2011, Euro-Sib. element, KATO 18981.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu şeklinde günde 2-3 bardak içildiğinde, bağırsak ve mideye iyi gelir.
- Taze kabukları çay gibi suda demlenerek, acil vakalarda kusturucu olarak kullanıldığı gibi müshil etkisinden de faydalanılır.

V.7. Sapindales

35. SIMAROUBACEAE

56. *Ailanthus* Desf. : Kokarağaç

63. *A. altissima* (Mill.) Swingle : Kokarağaç

Fındıklı, Çınarlı Köyü, çay bahçeleri içerisinde, 94 m, 12.08.2012, Egzotik, KATO 18982.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Odunu mobilya yapımında kullanılır.

36. OXALIDACEAE

57. *Oxalis* L. : Ekşiyonca

64. *O. corniculata* L. : Sarı Ekşiyonca

Fındıklı, Çağlayan Köyü, 178 m, 12.08.2012, Kozmopolit, KATO 18983.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Taze toprak üstü kısımları yemeklere katılır.
- Toprak üstü kısımları kurutularak dekoksasyonu kabızlık tedavilerinde içilir.

V.8. Geraniales

37. BALSAMINACEAE

58. *Impatiens* L. : Yabani Kına Çiçeği, Dokunmabana

65. *I. noli-tangere* L.

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, nemli alanlarda, 342 m, 13.08.2011, Euro-Sib. element, KATO 18984.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprak ve çiçeği ele sürüldüğünde renk verdiği için, çocuklar kına olarak kullanır.

V.9. *Apiales (Umbellales)*38. *ARALIACEAE*59. *Hedera L.* : Duvar Sarmaşığı66. *H. helix L.*

Ardeşen, Serindere Köyü, taş duvar üstleri, 380 m, 07.08.2012; İkizdere, Güneyce, ağaç üzerine sarılı şekilde, 336 m, 15.09.2012, KATO 18985.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları kurutulup, yaprakları koparılmadan sandalyelerin üst kısımlarının örülmesi için kullanılır. Bitkinin bu hali boyanabilir özellik taşımaktadır.
- Taze yaprakları mide ağrılarının tedavisi için yenilir.

39. *APIACEAE (UMBELLIFERAE)*60. *Sanicula L.* : Sanikel67. *S. europaea L.* : Sanikel, Deve Kulağı

Ardeşen, Serindere Köyü, Gölgecik alan, 380 m, 08.07.2012, Euro-Sib. element, KATO 18986.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakları kurutulduktan sonra dekoksasyonu nefes darlığını gidermek için içilir.
- Yaprakları, *Achillea millefolium L.* ve *Asplenium trichomanes L.* birlikte dekoksasyonu vücudu rahatlatmak için içilir.
- Yaprakları kurutularak yumurta ve maydanozla birlikte pişirilerek yenilir.
- Yaprakları, *Asplenium trichomanes L.* ve *Nasturtium officinale R.* Br. yaprağıyla birlikte ezilerek çıkarılan suyundan bir iki damla anne sütüne karıştırılıp, karın ağrısı çeken bebeklere içirilir.
- Toprak üstü kısımları hastalanan civcivlere yedirilir.

61. *Heracleum L.* : Tavşancık Otu68. *H. platytaenium Boiss.*

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, nemli alan, 1812 m, 26.07.2011, Eux. element, Endemik, LC, KATO 18987.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Taze gövde ve yaprak sapları soyulup, turşusu ve içi doldurularak dolması yapılır.
- Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır.

VI. Asteridae

VI.1. Gentianales

40. GENTIANACEAE

62. *Centaurium* Hill. : Küçük Kantaron

69. *C. erythraea* Roth. subsp. *turcicum* (Velen.)

Ardeşen, Serindere Köyü, açıklık alan, 380 m, 08.07.2012, KATO 18988.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları kurutularak dekoksyonu hemoroit tedavilerinde içilir.

Solanales (Polemoniales)

41. SOLANACEAE

63. *Solanum* L. : İtüzümü

70. *S. americanum* Mill. : İtüzümü

Ardeşen, Serindere Köyü, Yol kenarları, 380 m, 07.08.2012, Kozmopolit, KATO 18989.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımlarının yemeği yapılır ve aynı zamanda pazı ve lahanaya yemeklerine katılır.
- Olgun siyah meyveleri yenilir.

64. *Physalis* L. : Güveyfeneri

71. *P. alkekengi* L. : Güveyfeneri, Patlangaç, Fenerçiçeği

Çamlıhemşin, Çat, yol kenarları, 1263 m, 15.09.2011, KATO 18990.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Meyveleri tansiyon ve şeker hastalığının düzenlenmesi için yenilir.
- Meyveleri, soğuk algınlığına yakalanmadan önce C vitamini niyetine en fazla 2-3 tane yenilir.

65. *Atropa* L. : Güzelavratotu

72. *A. bella-dona* L. : Güzelavratotu, Ayı Çileği

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, yol kenarları, 1812 m, 26.07.2011, Euro-Sib element, KATO 18991.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Bitkinin tüm organları zehirli olup, meyve ve yapraklarından elde edilen su, cildi güzelleştirir.

42. CONVULVULACEAE

66. *Calystegia* R.Br. : Çitsarmaşığı

73. *C. silvatica* (Kit.) Griseb. : Bürük

Ardeşen, Yeni yol Köyü, yol kenarları, 50 m, 17.07.2011; İki dere, Gündoğdu, dere kenarı, 565 m, 15.06.2012, Kozmopolit, KATO 18992.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Kök kısmındaki lateksi eklem ağrılarının olduğu yere sürüldüğünde ağrının geçmesini sağlar.
- Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

VI.2. Lamiales

43. BORAGINACEAE

67. *Symphytum* L. : Karakafesotu

74. *S. asperum* Lepech. : Kaba Kafesotu

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, yol kenarı, 1920 m, 03.08.2011, Hyr.-Eux. element, KATO 18993.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak altı kısımları kurutulduktan sonra hazırlanan infüzyonu öksürüğü kesilmesi ve göğüs yumuşatması için içilir.

68. *Trachystemon* D.Don. : Galdirik, Hodan

75. *T. orientalis* (L.) G. Don.

Ardeşen, Yeni yol Köyü, çayırılık alan, 50 m, 17.07.2011, Eux. element, KATO 18994.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakları ve saplarından yemek yapılır.
- Saplarından turşu yapılır.
- Yaprakları kurutulmuş olarak hazırlanan dekoksasyonu idrar arttırıcı ve bağırsak rahatsızlıklarını giderici olarak içilir.

44. *LAMIACEAE (LABIATAE)*69. *Lamium* L. : Ballıbaba76. *L. purpureum* L. var. *purpureum*

Fındıklı, Çağlayan Köyü, çayırılık alanlar, 178 m, 12.08.2012, Euro-Sib. element, KATO 18995.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları kurutularak dekoksasyonu kandaki kolesterolün dengelenmesi amacıyla içilir.
- Toprak üstü kısımları kurutularak dekoksasyonu kuvvet verici olarak içilir.

70. *Stachys* L. : Karabaş, Koca Soğulcan77. *S. macrantha* (C. Koch.) Stearn.

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, kayalık alan, alpin vejetasyon, 1812 m, 26.07.2011, KATO 18996.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçekli yapraklarının infüzyonu mideyi rahatlatması için balla karıştırılarak içilir.

78. *S. arvensis* L.

Fındıklı, Çağlayan Köyü, 178 m, 12.08.2012, KATO 18997.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları kurutulup dekoksasyonu hemoroit tedavisinde içilir.

71. *Prunella* L. : Acıfesleğen79. *P. vulgaris* L. : Erik Otu, Gelinciklemeotu

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, yol kenarı, 1920 m, 03.08.2011, Euro-Sib. element, KATO 18998.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçekli dalları kaynatılıp içildiğinde, balgam söktürücü ve soğuk algınlığını giderici özellik gösterir.

72. *Origanum* L. : Mercanköşk80. *O. vulgare* L. subsp. *viride* (Boiss.) Hayek

Ardeşen, Serindere Köyü, yol kenarları, 380 m, 08.07.2012, Ir.-Tur. element, KATO 18999.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımlarının infüzyonu soğuk algınlığını gidermek için içilir.
- Kurutulup yemeklerde baharat olarak kullanılır.

73. *Clinopodium* L. : Yabanifesleğen81. *C. grandiflorum* (L.) Kuntze : Kaba Fesleğen

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, yol kenarı, 1920 m, 03.08.2011; Ardeşen, Serindere Köyü, yol kenarları, gölgelik alan, 380 m, 07.08.2012, Euro-Sib. element, KATO 19000.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakları çay olarak içilir.
- Yaprakları kurutularak lezzet vermesi için yemeklere baharat katılır.

74. *Thymus* L. : Kekik82. *T. pseudopulegioides* Klokov ve Des.-Shost.

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, kayalık alan, alpin vejetasyon, 1812 m, 26.07.2011, KATO 19001.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları kurutulup baharat olarak kullanılır.
- Kurutulan toprak üstü kısımları Anzer çayı isminde olup, çay niyetine günlük içecek olarak içilir.
- Kurutulan toprak üstü kısımlarının infüzyonu soğuk algınlığını ve mide rahatsızlıklarını gidermek için içilir.
- Çiçekleri Anzer balı üretiminde kullanılır.

75. *Mentha* L. : Nane83. *M. aquatica* L. : Su Nanesi

İkizdere, yol kenarları, 140 m, 15.09.2012, KATO 19002.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yapraklarının dekoksasyonu içerisine limon sıkılarak, mide bulantısını gidermek için içilir.
- Yapraklarının infüzyonu gastrit rahatsızlıklarında içilir.
- Yaprakları ağız kokusunu gidermek için çiğnenir.
- Yaprakları kurutulup ufalanarak baharat olarak kullanılır.

76. *Salvia* L. : Adaçayı

84. *S. glutinosa* L. : Yapışkan Adaçayı

Ardeşen, Serindere Köyü, Yol kenarları, 380 m, 07.08.2012, KATO 19003.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yapraklarının dekoksasyonu yanık bölgelerin pansumanından önce yarayı temizlemek amacıyla kullanılır.
- Yaprakları yanık bölgenin üzerine bağlanır.
- Yaprakları ezilerek yaraların üzerine bağlanır.

77. *Lycopus* L. : Kurtayağı

85. *L. europaeus* L. : Kurtayağı

İkizdere, yol kenarları sulak alan, 140 m, 15.09.2012, KATO 19004.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

VI.3. *Plantaginales*

45. *PLATAGINACEAE*

78. *Plantago* L. : Sınır Otu

86. *P. major* L. subsp. *major*

Ardeşen, Yeni Yol Köyü, yol kenarları, 50 m, 17.07.2011, KATO 19005.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Kolesterol, hemoroit, egzema, gece yanığı hastalığı, mide ve kanser gibi birçok hastalığın tedavisinde kullanılır.
- Bitkinin toprak üstü kısımları kurutulup infüzyonu ve dekoksasyonu içildiğinde hem kanser hastalıklarını tedavi etmek, hem kolesterolü düzenlemek, hem de hemoroit rahatsızlıklarını gidermek için içilir.

- Tohumu, ısırğan otu tohumu ve balla karıştırılıp yenildiğinde kolesterolü dengeler.
- Yaprığı ılık su içerisine koyulup biraz yumuşatıldıktan sonra iltihaplı yaraların üzerine bağlandığında, iltihabın akıtılması sağlanır.
- Bitkinin yaprağı ezilerek yeni oluşmuş zona (gece yanığı) olan bölgenin üzerine koyulur.
- Yaprakların dekoksasyonu ile egzamalı bölge yıkanır.
- Yaprakları ezilerek çıkarılan su, balla tatlandırılarak bir kaşık içildiğinde, mideyi rahatlatır.

87. *P. lanceolata* L.

Fındıklı, İhlamurlu Köyü, yol kenarları, 527 m, 12.08.2012; İkizdere, Güneyce, 336 m, 15.09.2012, KATO 19006.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakları ılık suda bekletilerek, dolamalı yaraların üzerine bağlanıp bir gün bekletilir.

VI.4. *Scrophulariales*

46. *SCROPHULARIACEAE*

79. *Verbascum* L. : Sığırkuyruğu

88. *V. thapsus* L. : Sığırkuyruğu

İkizdere, Gündoğdu, dere kenarı, 565 m, 15.06.2012, Euro-Sib. element, KATO 19007.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Kurutulmuş çiçeklerinin infüzyonu soğuk algınlığında göğsü yumuşatması için içilir.

80. *Digitalis* L. : Yüksükotu

89. *D. ferruginea* L. subsp. *schischkinii* (Ivan.) Werner : Pasrenkli yüksükotu

Ardeşen, Serindere Köyü, yol kenarı, 380 m, 07.08.2012, Eux. element, KATO 19008.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yapraklarının infüzyonu idrar söktürücü özelliğinden dolayı, idrar yolları rahatsızlıklarını gidermek için içilir.

VI.5. *Dipsacales*47. *CAPRIFOLIACEAE*81. *Sambucus* L. : Mürver90. *S. ebulus* L. : Otsu Mürver

İkizdere, Gündoğdu, yol kenarı, 565 m, 15.06.2012, Euro-Sib. element, KATO 19009.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Olgun meyveleri, hemoroit tedavisi için yutulur.
- Yapağı, *Hedera helix* L. yapağıyla karıştırılarak difüzyonu hazırlanır, romatizma ağrısı olan kişilerin ağrıyan bölgesi bu karışımla yıkanarak, *Sambucus nigra* L. yapağı ile sarılır.

91. *S. nigra* L. : Siyah Mürver

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarı, 342 m, 13.08.2011, Euro-Sib. element, KATO 19010.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Olgun meyveleri, hemoroit tedavisi için yutulur.
- Meyveleri boya verdiği için, çocukların tırnakları için oje olarak kullanılır.

VI.6. *Asterales*48. *ASTERACEAE (COMPOSITAE)*82. *Telekia* Baumg. : Sığırgözü92. *T. speciosa* (Schreb.) Baumg.

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, akarsu kenarları, 378 m, 13.08.2011, Euro-Sib. element, KATO 19011.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

83. *Solidago* L. : Altınbaşakçiçeği93. *S. virgaurea* L. subsp. *virgaurea* : Altınbaşakçiçeği, Adi altınbaşak

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, açıklık alan, 1920 m, 03.08.2011, KATO 19012.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçeklerinden hazırlanan infüzyon süzdürülerek vücuttaki iltihabın giderilmesi için içilir.

84. *Bellis* L. : Koyungözü

94. *B. perennis* L. : Koyungözü Papatya, Çayır Papatyası

Fındıklı, Çağlayan Köyü, 178 m, 12.08.2012; Fındıklı, Ihlamurlu Köyü, tarla kenarları, 527 m, 12.08.2012, Euro-Sib. element KATO 19013.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Kapitulumları kurutulup infüzyonu veya dekoksyonu soğuk algınlıklarında çay olarak içilir.
- Kapitulumları kurutulup dekoksyonu idrar söktürücü olarak içilir.
- Toprak üstü kısımları kurutulup, içerisine kurumuş *Oxalis* sp. çiçekleri karıştırılıp dekoksyonuyla saçlar yıkandığında, saçları besler, güneşe çıkıp kurutulduğunda ise renklerini açar.

85. *Petasites* Mill. : Vebaotu

95. *Petasites albus* (L.) P. Gaertn. : Kabalak

Çamlıhemşin, Ayder, yol kenarları, 1483 m, 29.04.2012, Euro-Sib. element, KATO 19014.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yapraklarından sarma sarılır.
- Taze yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır.

86. *Anthemis* L. : Papatya

96. *A. tinctoria* L. var. *pallida* DC. : Boyacı Papatyası

İkizdere, Anzer, Çiçekli köyü, yol kenarları, 1812 m, 26.07.2011, KATO 19015.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçekleri kurutulup infüzyonu kadın hastalıkları ve nefes darlığı tedavisi için içilir.

97. *A. cotula* L.

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarları, 342 m, 13.08.2011;

İkizdere, Gündoğdu, dere kenarı, 565 m, 15.06.2012, KATO 19016.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçekleri kurutularak infüzyonu kadın hastalıkları tedavisi için içilir.

87. *Tanacetum* L. (Emend. Briq.) : Solucanotu

98. *T. parthenium* (L.) Schultz Bip. : Gümüşdüğme

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, yol kenarı, 1920 m, 03.08.2011, Kozmopolit, KATO 19017.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçekleri kurutularak dekoksasyonu kadın hastalıkları tedavisinde içilir.

88. *Cirsium* Mill. : Köygöçüren

99. *C. arvense* (L.) Scop. subsp. *vestitum* (Wimm. & Grab.) Petr. : Köygöçüren

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarları, 580 m, 13.08.2011, KATO 19018.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçekli kısımları şeker hastalığı tedavisinde çiğ olarak yenilir.

89. *Leontodon* L. : Aslandişi

100. *L. hispidus* L. var. *glabratus* (W.Kooch) Bisch.

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, yol kenarı, 342 m, 13.08.2011, Euro-Sib. element, KATO 19019.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakları yemeklerde kullanılır.

90. *Lapsana* L. : Şebrek

101. *L. grandiflora* M.Bieb. : Koca Şebrek

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, yol kenarı, 1920 m, 03.08.2011, Eux. element, KATO 19020.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

91. *Helichrysum* Mill. : Ölmezçiçek

102. *H. plicatum* DC. subsp. *plicatum* : Arıçiçeği, Bozoğlan, Mantuvar

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, alpin alan, 1812 m, 26.07.2011, KATO 19021.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçeklerinin infüzyonu ve dekoksasyonu böbrek kumunun düşürülmesi için içilir.

92. *Carduus* L. : Eşekdikeni

103. *C. acanthoides* L. subsp. *sintenisii* Kazmi in Mitt. : Küçük Kenger

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, alpin vejetasyon, 1812 m, 26.07.2011, KATO 19022.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Bitkinin gövde kabuğu soyulduktan sonra yenilir.
- Toprak üstü kısımlarının infüzyonu içildiğinde ateş düşürücü ve idrar arttırıcı özellik gösterir.

93. *Achillea* L. : Civanperçemi, Binyaprak

104. *A. millefolium* L. subsp. *millefolium* : Beyaz Civanperçemi, Binbiryaprak

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, yol kenarları, 1812 m, 26.07.2011, Euro-Sib. element, KATO 19023.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçekler kurutulduktan sonra infüzyonu nefes darlığı gidermek için içilir.
- Taze yapraklar ezilerek bir bezin arasında yaraların üzerine konulduğunda, yaranın iyileşmesini sağlar.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Bitkinin toprak üstü kısımları kurutulup, ufalanarak balla karıştırılır, hemoroit rahatsızlıklarını gidermek için yenilir.

94. *Lactuca* L. : Marul

105. *L. racemosa* Willd. : Çayır Marulu

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, 342 m, 13.08.2011, Eux. element, KATO 19024.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları hayvanların bol süt vermesi için yem olarak kullanılır.

B. *LILIATAE*I. *Commelinidae*I.1. *Commelinales*50. *COMMELINACEAE*95. *Commelina* L. : Mahmuza106. *C. communis* L. : Mahmuza

İkizdere, Güneyce, tarla kenarı, 336 m, 15.09.2012; Fındıklı, Çağlayan Köyü, çay bahçesi çevresinde, 178 m, 12.08.2012, Egzotik, KATO 19025.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

I.2. *Juncales*51. *JUNCACEAE*96. *Juncus* L. : Hasırotu, Çayırsazı107. *J. effusus* L. : Gevşek Hasır Sazı

İkizdere, Güneyce, yol kenarı, sulak alan, 336 m, 15.09.2012, Kozmopolit, KATO 19026.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Gövdeleri kurutulduktan sonra sandalyelerin üst kısmını örmek için kullanılır.

I.3. *Cyperales*52. *POACEAE (GRAMINEAE)*97. *Setaria* P. Beauv. : Sıçansaçı108. *S. glauca* (L.) P. Beauv. : Sıçansaçı

Fındıklı, Ihlamurlu Köyü, tarla kenarları, 527 m, 12.08.2012; İkizdere, Güneyce, yol kenarı, 336 m, 15.09.2012, KATO 19027.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Tohumu sütlaç yapımında kullanılır.
- Tohumu pişirilerek pilavı yapılır.
- Tohumu kuşyemi olarak kullanılır.

II. *Liliidae*

II.1. *Liliales*

53. *LILIACEAE*

98. *Allium* L. : Soğan

109. *Allium schoenoprasum* L: Yaprak Soğanı, Frenk Soğanı

Çamlıhemşin, Pokut Yaylası, orman içi, 1920 m, 03.08.2011, KATO 19028.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Yaprakları mihlamanın içerisine katılır.
- Yaprak ve soğanı, birçok yemekte ve salatada koku verici olarak kullanılır.

99. *Ornithogalum* L. : Akyıldız

110. *O. umbellatum* L. : Sunbala

Fındıklı, Çağlayan Köyü, 178 m, 12.08.2018, KATO 19029.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Soğanı yemek yapımında kullanılır.

54. *SMILACACEAE*

100. *Smilax* L. : Dikenucu

111. *S. excelsa* L. : Saparna, Gıcır Otu

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, çalılık alan, 701 m, 13.08.2011;

Ardeşen, Yenyol Köyü, yol kenarları, 50 m, 17.07.2011, Eux. element, KATO 19030.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Taze sürgünleri ve yaprakları soğanla kavruarak yemeği yapılır.
- Kırmızımsı ve yumuşak diken görünümlü kısımları salataların içerisine koyulur.
- Meyveleri yendiğinde beyin hücrelerini yeniler.
- Meyvelerinden marmelat yapılır.

55. *DIOSCOREACEAE*

101. *Dioscorea* L. : Dolanbaç

112. *D. communis* (L.) Caddick & Wilkin : Dolanbaç, Dövülmüş Avrat Otu

Çamlıhemşin, Fırtına Vadisi, Zilkale yolu, 342 m, 13.08.2011, KATO 19031.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Bitkinin kökünden kesilerek alınan bir parça vücutta ağrıyan yere sürüldüğünde, ağrının hafiflemesini sağlar.

II.2. Orchidales

56. ORCHIDACEAE

102. *Dactylorhiza* Necker ex Newski : Salep, Balkaymaksalebi

113. *D. urvilleana* (Steudel) Baumann & Künkele : Balkaymak

İkizdere, Anzer, Çiçekli Köyü, alpin vejetasyon, 1812 m, 26.07.2011, Eux. element, KATO 19032.

Kullanılış şekli ve amacı:

- Çiçekliken yumruları haşlanıp kurutulduktan sonra sıcak suyun içerisine katılarak içildiğinde, kuvvet verici özellik gösterir.

3.2. Etnobotanik Amaçlı Kullanılan Bitkilere Ait Karışımlar

Yöredeki insanlar tarafından hazırlanan ve çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılan bitki karışımları aşağıda verilmiştir.

Karışım 1.

Serindere Köyünde; Hemoroit tedavisi için, *Pteris cretica* L. bitkisinin kökü ile birlikte *Phedimus stoloniferus* (S.G.Gmel.), *Urtica dioica* L., *Hedera helix* L., *Ficus* L., *Laurocerasus* Duhamel, Juglans ve Alnus yaprağı kaynatılıp içilir.

Karışım 2.

Çağlayan Köyünde; *Asplenium trichomanes* L. bitkisinin toprak üstü kısımları, *Nasturtium officinale* R.Br. yapraklarıyla karıştırılarak, difüzyonu mide ağrılarını gidermek için içilir.

Karışım 3.

Çağlayan Köyünde; *Asplenium trichomanes* L. bitkisinin yaprakları, *Achillea millefolium* L. ve *Nasturtium officinale* R.Br. yaprakları ve yumurta birlikte pişirilir ve hemoroit rahatsızlıklarında yenilir.

Karışım 4.

Çağlayan Köyünde; *Asplenium trichomanes* L.'in toprak üstü kısımları kurutulup ufalanarak, balla karıştırılıp her gün bir tatlı kaşığı mide ağrılarını gidermek için yenilir.

Kariřim 5.

Çağlayan Köyünde; *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newn. bitkisinin toprak üstü kısımları; *Viscum album* L., *Asplenium trichomanes* L., *Plantago major* L. subsp. *major* ve *Urtica dioica* L. yapraklarıyla birlikte dekoksiyonu hemoroit, mide ağrısı ve damar sertliği tedavisinde içilir.

Kariřim 6.

Çınarlı Köyünde; *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott. bitkisinin toprak üstü kısımları; *Plantago major* L.'le birlikte kurutulup, dekoksiyonu mide ağrısı tedavisinde içilir.

Kariřim 7.

Çınarlı Köyünde; *Laurus nobilis* L. yaprağı sirkeyle kaynatılıp, soğutulduktan sonra gargara yapılarak diş ağrılarının tedavisinde kullanılır.

Kariřim 8.

Çınarlı Köyünde; *Laurus nobilis* L. yaprakları naneyle kaynatılıp, içerisine bal karıştırılarak, hazmı kolaylaştırmak için yemek aralarında birer çay bardağı içilir.

Kariřim 9.

Çınarlı Köyünde; *Laurus nobilis* L. tohumları öğütölerek, balla karıştırılır ve romatizma ağrılarını gidermek için yenilir.

Kariřim 10.

Ihlamurlu Köyünde; *Urtica dioica* L. yaprakları, *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newn.'la birlikte kaynatılıp, içerisine bal katıp içildiğinde hemoroite tedavisinde kullanılır.

Kariřim 11.

Çamlıhemşinde; *Juglans regia* L.'nın taze yaprağı ve kabuğu, kınanın içerisine karıştırılarak hem saçı besler hem de boyaya renk verir.

Kariřim 12.

Çamlıhemşin'de; Egzokarpı ezilip balla karıştırılarak yendiğinde bağırsak kurtlarını düşürür.

Kariřim 13.

İkizdere'de; *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn subsp. *barbata* (C. A. Mey.) Yalt. Tohumları öğütölüp, balla karıştırılarak hemoroit tedavisinde yenilir.

Kariřim 14.

Yeniöl Köyünde; *Rumex acetosella* L. yaprakları soğanla kavrularak, yoğurt veya limonla yenildiğinde sindirim sistemini rahatlatır.

Karışım 15.

Yeniöl Köyünde; *Rumex acetosella* L. yaprakları, *Hypericum* L., *Achillea millefolium* L., *Sanicula europaea* L. ve *Asplenium* L. yapraklarıyla birlikte dekoksiyonu, karın ağrılarını geçirmek için içilir.

Karışım 16.

Yeniöl Köyünde; *Camellia sinensis* (L.) Ktze. yaprakları, *Urtica dioica* L. ve *Plantago major* L. yapraklarıyla birlikte dekoksiyonu, kanser hastalıkları tedavisinde içilir.

Karışım 17.

Serindere Köyünde; *Hypericum perforatum* L.'un çiçekli sürgünleri zeytinyağında bekletilerek elde edilen karışım, yanık ve yaraların üzerine sürüldüğünde, yaraların erken iyileşmesini sağlar.

Karışım 18.

Çamlıhemşin'de; *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V. Eng.'nın gövde kabuğu kıyılıp, kuru sabunla karıştırılarak iltihaplı yaranın üzerine sürüldüğünde, iltihabın akmasını sağlar.

Karışım 19.

Çağlayan Köyünde; *Nasturtium officinale* R. Br. yaprakları, *Lilium* sp. kökleriyle ezilerek suyundan bir kaşık, karın ağrılarını gidermek için bebeklere içirilir.

Karışım 20.

Çınarlı Köyünde; *Rhododendron caucasicum* Pall. yaprakları, *Robinia pseudoacacia* L., *Castanea sativa* Mill., *Bellis perennis* L., *Plantago major* L., *Asplenium* L., *Quercus* L. yapraklarıyla dekoksiyonu kanser tedavilerinde içir.

Karışım 21.

Çınarlı Köyünde; *Diospyros lotus* L.'un meyveleri pişirilerek bir gece bekletilir, bez torbalar içerisine koyularak, süzülmesi sağlandıktan sonra yenilir.

Karışım 22.

Ihlamurlu Köyünde; *Laurocerasus officinalis* Roem.'in kurutulan çekirdekleri ezilip balla karıştırılarak böbrek rahatsızlıklarında yenilir.

Karışım 23.

Salmanlı Köyünde; *Rubus hirtus* Waldst. & Kit.'un toprak altı ve üstü kısımları, üzüm asmasının kabuğu ve kestanenin kupulası kurutulup yakıldıktan sonra oluşan kül, zeytinyağıyla karıştırılarak egzamalı bölgelere sürülür.

Karışım 24.

Çağlayan Köyünde; *Viscum album* L. yaprakları *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newn., *Asplenium trichomanes* L., *Plantago major* L. ve *Urtica dioica* L.'la birlikte dekoksyonu kalp rahatsızlıklarında içilir.

Karışım 24.

Ihlamurlu Köyünde; Fındık ağaçlarında bulunan *Viscum album* L. dekoksyonu hemoroit rahatsızlıklarında içilir.

Karışım 26.

Serindere Köyünde; *Sanicula europaea* L. yaprakları, *Achillea millefolium* L. ve *Asplenium trichomanes* L. birlikte dekoksyonu vücudu rahatlatmak için içilir.

Karışım 27.

Serindere Köyünde; *Sanicula europaea* L. yaprakları kurutularak yumurta ve maydanozla birlikte pişirilerek yenilir.

Karışım 28.

Serindere Köyünde; *Sanicula europaea* L. yaprakları, *Asplenium trichomanes* L. ve *Nasturtium officinale* R. Br. yaprağıyla birlikte ezilerek çıkarılan suyundan bir iki damla anne sütüne karıştırılıp, karın ağrısı çeken bebeklere içirilir.

Karışım 29.

Çiçekli Köyünde; *Stachys macrantha* (C. Koch.) Stearn.'nın çiçekli yapraklarının infüzyonu mideyi rahatlatması için balla karıştırılarak içilir.

Karışım 30.

İkizdere'de; *Sambucus ebulus* L. yaprağı, *Hedera helix* L. yaprağıyla karıştırılarak difüzyonu hazırlanır, romatizma ağrısı olan kişilerin ağrıyan bölgesi bu karışımla yıkanarak, *Sambucus nigra* L. yaprağı ile sarılır.

Karışım 31.

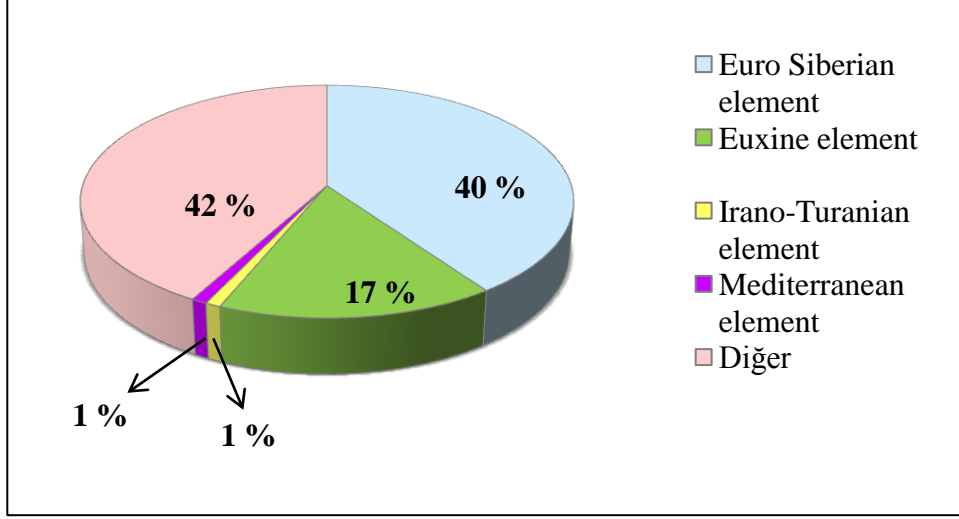
Ihlamurlu Köyünde; *Bellis perennis* L.'in toprak üstü kısımları kurutulup, içerisine kurumuş *Oxalis* sp. çiçekleri karıştırılıp dekoksyonuyla saçlar yıkandığında, saçları besler, güneşe çıkıp kurutulduğunda ise renklerini açar.

3.3. Etnobotanik Amaçlı Saptanan Taksonların Sayısal ve Oransal Olarak Değerlendirilmesi

Çalışma alanında 66 (% 58,4) taksonunun fitocoğrafik bölgeleri ve oransal dağılımları Şekil 2'de verilmiştir. Bu taksonların 45 adedi (% 39,82) Avrupa-Sibirya, 1

adedi (% 0,89) İnan-Turan ve 1 adedi (% 0,89) Akdeniz elementidir. Ayrıca alanda 5 adet (% 4,42) kozmopolit, 7 adet (% 6,19) egzotik ve 2 adet (% 1,76) endemik takson bulunmaktadır.

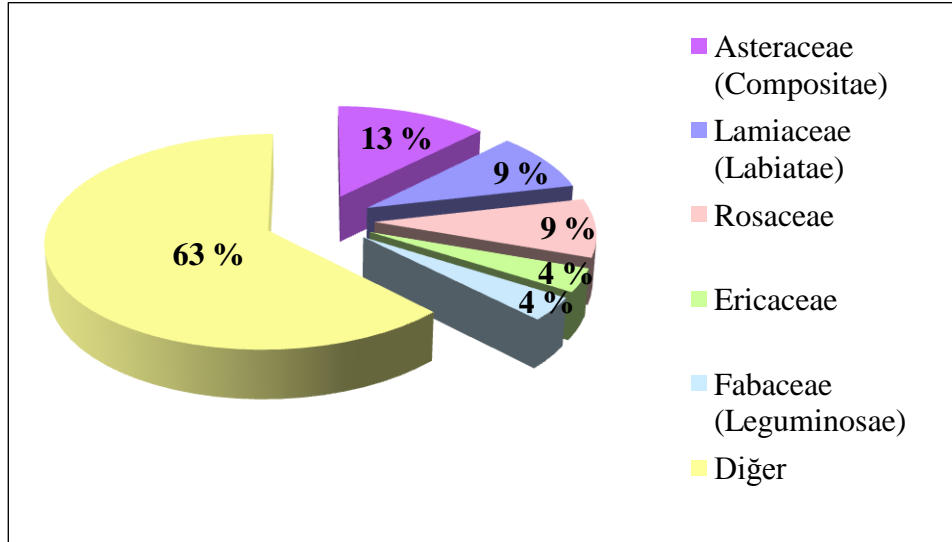
Şekil 2. Araştırma alanında belirlenen taksonların fitocoğrafik bölgelere göre oransal dağılımı

Bu endemik bitkilerin IUCN kategorilerine göre tehlike durumu LC olarak saptanmıştır. İkizdere'nin Anzer yaylasına bağlı Salmanlı Köyü'nden bulunan *Trifolium pannonicum* Jacq. subsp. *elongatum* (Willd.) Zoh. ve Çiçekli Köyü'nde nemli alanlarda bulunan *Heracleum platytaenium* Boiss. LC tehlike sınıfında bulunmaktadır.

Araştırma alanında takson sayısı bakımından ilk beş familya Tablo 1 ve Şekil 3'de verilmiştir. *Asteraceae* familyası 14 (% 12) bitki türü ile ilk sırayı, *Rosaceae* familyası 11 (% 10) bitki türü ile ikinci sırayı, *Lamiaceae* (*Labiatae*) familyası 10 (% 9) bitki türü ile üçüncü sırayı, *Ericaceae* ve *Fabaceae* (*Leguminosae*) familyaları ise 4 (% 4) bitki türleri ve aynı yüzde ile dördüncü ve beşinci sırayı almaktadırlar.

Tablo 1. Araştırma alanında saptanan taksonların familyalara göre sayısal ve oransal dağılımı

Familya	Tür ve Türaltı Takson sayısı (adet)	Yüzde Oranın (%)
<i>Asteraceae</i> (<i>Compositae</i>)	14	12
<i>Rosaceae</i>	11	10
<i>Lamiaceae</i> (<i>Labiatae</i>)	10	9
<i>Ericaceae</i>	4	4
<i>Fabaceae</i> (<i>Leguminosae</i>)	4	4
Ara Toplam	43	39
Diğer	70	61
Genel Toplam	113	100

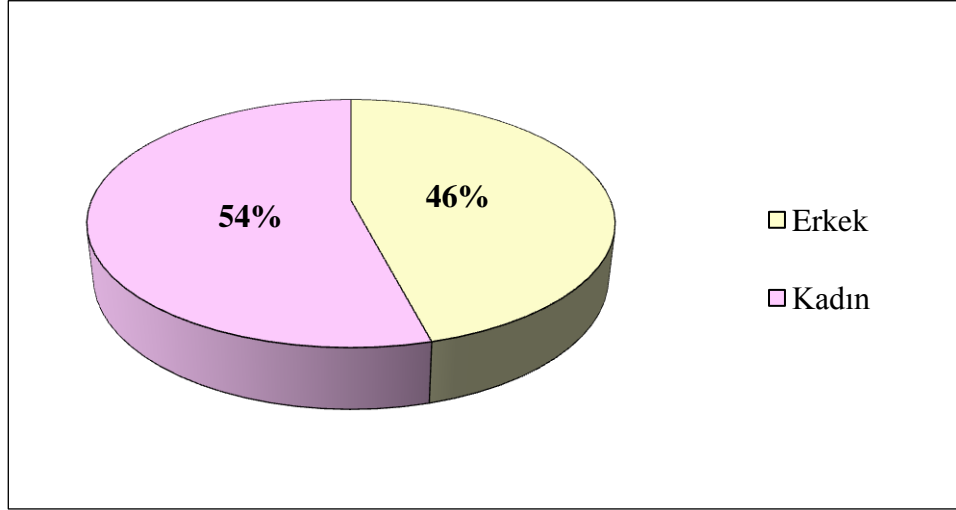

Şekil 3. Araştırma alanında saptanan taksonların familyalara göre oransal dağılımı

Ankete katılan yerel halka ait demografik özellikler Tablo 2 ve Şekil'4 de özetlenmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 52 olduğu tespit edilmiş ve bitkilerin kullanım alanlarını orta yaşın üzerindeki insanlar tarafından bilindiği tespit edilmiştir. Oranlara baktığımızda bunun % 54'ü kadın, % 46'sı ise erkekler oluşturmaktadır.

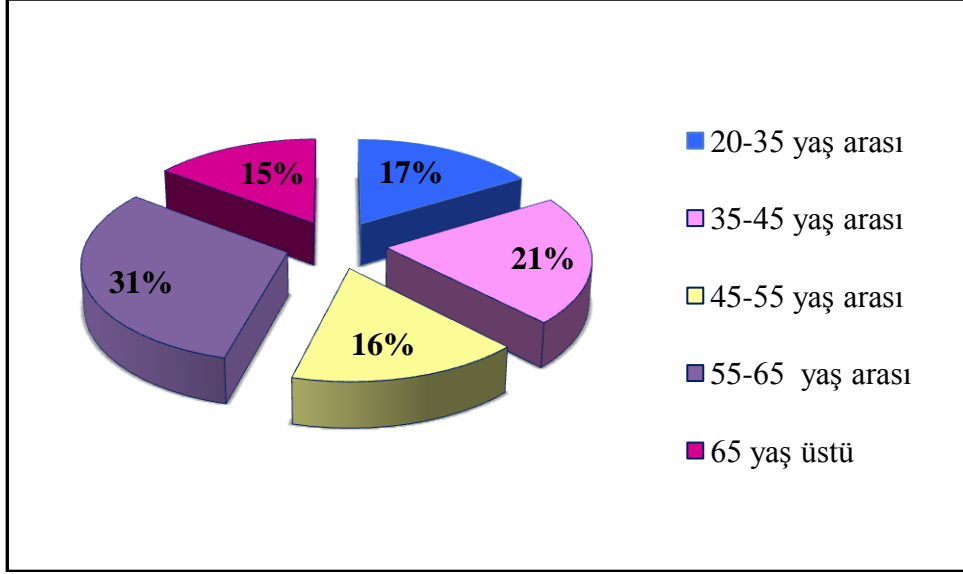
Tablo 2. Araştırma alanındaki katılımcıların cinsiyete göre sayısal ve oransal dağılımı

Cinsiyet	Kişi	Oran (%)
Erkek	28	46
Kadın	33	54

Şekil 4. Araştırma alanındaki katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

Çalışma alanının yapıldığı bölgede bitkilerin kullanılışları genellikle orta yaşın üzerindeki bireyler tarafından bilinmekte olup, Şekil 5'da özetlenmiştir. Bu kullanılış biçimleri, konuya ilgi duyan gençlerin sayısının azalmasıyla zaman içinde kaybolacaktır. Yapılan bu çalışmayla toplanan etnobotanik bilgilerin kaybolmaması amaçlanmıştır.

Şekil 5. Araştırma alanındaki katılımcıların yaşa göre dağılımı

4. TARTIŞMA

Araştırma alanının yakın çevresinde 2010 yılında Hayrat (Trabzon)-Kalkandere (Rize) ve çevresinin etnobotanik özellikleriyle ilgili çalışmada, 14 ayrı yerleşim yerinde arazi çalışmaları yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda 49 familyaya ait 101 takson tespit edilmiş olup, bitkiler ilaç, yiyecek ve diğer amaçlar olmak üzere üç ayrı kategoride toplanmışlardır (Sağiroğlu vd., 2012). Rize iline bağlı 5 ilçede yapılan etnobotanik çalışmada ise 56 familyaya ait 113 vasküler bitki taksonu saptanmıştır. Araştırma alanında halk arasında kullanılan bu taksonların tedavi, gıda, hayvanlarda tedavi ve yem, baharat ve çay vede farklı amaçlarla kullanımları tespit edilmiştir. Araştırma alanımızla karşılaştırma yapıldığında; 43'ü gıda olarak tespit edilen bitkilerin 18'inin ortak olduğu Tablo 3'de görülmektedir. Bunun yanında tedavi amaçlı tespit edilen 78 adet bitkinin ise 18'inin ortak olduğu Tablo 4'da görülmektedir.

Üç farklı kategoride toplanan bitkilerden; *Myosotis lazica*, *Stellaria media* (L.) Vill. ve *Phedimus spurius* (M.Bieb.) taksonlarının Türkiyede tıbbi amaçlı olarak kullanıldığı ilk kez tespit edilmiştir (Sağiroğlu vd., 2012). Araştırma alanımızda da ortak olarak *Phedimus spurius* (M.Bieb.) taksonununun tedavi amaçla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. Gıda olarak kullanılan bitkiler

Familiya	Bilimsel İsmi	Kullanılan Kısım	Kullanılışı
<i>BETULACEAE</i>	<i>Corylus avellana</i> L. subsp. <i>avellana</i>	Tohum	Çerez, pasta, ekmek
<i>BORAGINACEAE</i>	<i>Trachystemon orientalis</i> (L.) G. Don.	Yaprak	Yemek, turşu
<i>CARYOPHYLLACEAE</i>	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill. subsp. <i>media</i>	Sürgün	Turşu, yemek, ekmek
<i>EBENACEAE</i>	<i>Diospyros lotus</i> L.	Meyve	Çerez, pekmez
<i>ERICACEAE</i>	<i>Rhododendron ponticum</i> L. subsp. <i>ponticum</i>	Çiçek	Bal
<i>ERICACEAE</i>	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Meyve	Reçeli, komposto

Tablo 3'ün devamı

<i>FAGACEAE</i>	<i>Castanea sativa</i> Mill.	Tohum, çiçek	Çerez, bal
<i>JUGLANDACEAE</i>	<i>Juglans regia</i> L.	Tohum	Çerez
<i>MORACEAE</i>	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>	Meyve	Reçel
<i>OXALIDACEAE</i>	<i>Oxalis corniculata</i> L.	Toprak üstü kısımları	Yemek
<i>POLYGONACEAE</i>	<i>Polygonum bistorta</i> L.	Yaprak	Çorba
<i>RHAMNACEAE</i>	<i>Fragaria vesca</i> L.	Meyve	Reçel
<i>ROSACEAE</i>	<i>Laurocerasus officinalis</i> Roem.	Meyve	Çerez, reçel, turşu
<i>ROSACEAE</i>	<i>Mespilus germanica</i> L.	Meyve	Meyveleri yenir
<i>ROSACEAE</i>	<i>Rubus idaeus</i> L.	Meyve, sürgün	Reçel, meyveleri yenir, yemek
<i>SMILACACEAE</i>	<i>Smilax excelsa</i> L.	Sürgün, meyve	Marmelat, salata, yemek
<i>ROSACEAE</i>	<i>Rubus idaeus</i> L.	Meyve, sürgün	Reçel, meyveleri yenir, yemek
<i>URTICACEAE</i>	<i>Urtica dioica</i> L.	Sürgün	Yemek, salata

Tablo 4. Tedavi amacıyla kullanılan bitkiler

Familiya	Bilimsel İsmi	Kullanılan Kısım	Kullanılışı
<i>ASPLENIACEAE</i>	<i>Asplenium trichomanes</i> L.	Toprak üstü kısımları	Mide ağrısı, hemoroit
<i>ASPLENIACEAE</i>	<i>Phyllitis scolopendrium</i> (L.) Newn.	Toprak üstü kısımları	Hemoroit, mide ağrısı, damar sertliği, iltihaplı yaralar, yanık
<i>BETULACEAE</i>	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn subsp. <i>barbata</i> (C. A. Mey.) Yalt.	Toprak üstü kısımları	Hemoroit, yara temizleme, mide ağrısı, kan durdurucu
<i>BORAGINACEAE</i>	<i>Trachystemon orientalis</i> (L.) G. Don.	Yaprak	İdrar artırıcı bağırsak rahatsızlıkları
<i>CAPRIFOLIACEAE</i>	<i>Sambucus ebulus</i> L.	Yaprak ve meyve	Hemoroit, romatizma ağrısı
<i>CRASSULACEAE</i>	<i>Phedimus spurius</i> (M.Bieb.)	Yaprak	Nasır

Tablo 4'ün devamı

<i>EQUISETACEAE</i>	<i>Equisetum arvense</i> L.	Toprak üstü kısımları	Kanı temizleme, idrar yolları rahatsızlıkları, bademcik iltihabı
<i>ERICACEAE</i>	<i>Rhododendron ponticum</i> L. subsp. <i>ponticum</i>	Toprak üstü kısımları	Baş ağrısı, egzama
<i>ERICACEAE</i>	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Meyve	Kuvvet verici, şeker hastalığı, bronşit
<i>FAGACEAE</i>	<i>Fagus orientalis</i> Lipsky.	Kabuk	Mide ağrısı, kurt düşürücü
<i>JUGLANDACEAE</i>	<i>Juglans regia</i> L.	Tohum, yaprak, meyve, egzokarp	Şeker, kolesterol düşürücü, yaraları temizleme, kurt düşürücü, incinme sonucu oluşan ağrı, sivilce, astım
<i>LAMIACEAE</i>	<i>Prunella vulgaris</i> L.	Çiçekli dallar	Balgam söktürücü, soğuk algınlığı
<i>MORACEAE</i>	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>	Lateks, yaprak	Siğil, diş ağrısı, mayasıl
<i>OXALIDACEAE</i>	<i>Oxalis corniculata</i> L.	Toprak üstü kısımları	Kabızlık
<i>PLATAGINACEAE</i>	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Yaprak	Dolamalı yaralar
<i>ROSACEAE</i>	<i>Laurocerasus officinalis</i> Roem.	Yaprak, çekirdek	Şeker hastalığı, ülser, böbrek rahatsızlıkları, öksürük, spazm, incinme sonucu oluşan ağrı, yanıkları dezenfekte etmede
<i>THEACEAE</i>	<i>Camellia sinensis</i> (L.) Ktze.	Yaprak	İshal kesici, kanser, idrar arttırıcı
<i>URTICACEAE</i>	<i>Urtica dioica</i> L.	Tohum, yaprak	Kanser, idrar arttırıcı, iltihap giderici, kanı temizleme, hemoroit, romatizma ağrısı

Rize yöresinde tedavi, gıda ve hayvan yemi olarak kullanılan, ancak zehirli oldukları (Baytop vd., 1989); için kullanımına dikkat edilmesi gereken bitkiler şunlardır; *Chelidonium majus*, *Equisetum arvense*, *Hedera helix*, *Heracleum platytaenium*,

Hypericum perforatum, *Physalis alkekengi*, *Phytolacca americana*, *Rhododendron ponticum* subsp. *ponticum*, *Robinia pseudoacacia*, *Sambucus ebulus*, *Sambucus nigra*, *Solanum americanum*, *Tanacetum parthenium* ve *Viscum album*'dur.

Bazı bitkiler farklı familyalara ait olup, benzer özellik göstermesinden ötürü aynı yöresel adlarla ve aynı amaçla kullanılmaktadır. Örneğin *Hypericum perforatum* L., *Centaurium erythraea* Roth. subsp. *turcicum* (Velen.), *Stachys arvensis* L., *Achillea millefolium* L. subsp. *millefolium* türleri “mayasıl otu” olarak adlandırılmakta ve genelde hemoroit rahatsızlıkları, yara ve solunum yolu rahatsızlıklarında kullanılmaktadır.

Lamiaceae familyasına ait olup farklı cinsler olmasına rağmen *Mentha aquatica* L., *Origanum vulgare* L. subsp. *viride* (Boiss.) Hayek, *Prunella vulgaris* L., *Stachys macrantha* (C. Koch.) Stearn., *Thymus pseudopulegioides* Klokov ve Des.-Shost. genelde mide rahatsızlıkları ile solunum yolu rahatsızlıklarında kullanılmaktadır.

Lamiaceae familyasına ait *Clinopodium grandiflorum* (L.) Kuntze, *Mentha aquatica* L., *Origanum vulgare* L. subsp. *viride* (Boiss.) Hayek, *Thymus pseudopulegioides* Klokov ve Des.-Shost. türleri genel olarak baharat ve çay olarak kullanılmaktadır.

5. SONUÇLAR

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ve Avrupa-Sibirya Floristik Bölgesi'nin Kolşik sektöründe yer alan Rize Yöresi'nde etnobotanik amaçla kullanılan bitkileri belirlemeye yönelik bu çalışmada, 56 familya ve 101 cinse ait toplam 113 tür ve türaltı takson saptanmıştır. Bu çalışmada 6'sı *Pteridophyta* ve 97'si de *Spermatophyta* bölümlerine aittir. *Spermatophyta* bölümünde 96 bitki *Angiospermae* alt bölümüne, bir bitki ise *Gymnospermae* alt bölümüne aittir. *Angiospermae* alt bölümünde yer alan 96 adet taksonun 88 adeti *Magnoliatae* sınıfına ve 8 adeti *Liliatae* sınıfına ait olduğu saptanmıştır.

Çalışma alanından toplanan taksonların 45 adedi (% 39,82) Avrupa-Sibirya, 1 adedi (% 0,89) İran-Turan ve 1 adedi (% 0,89) Akdeniz elementidir. Ayrıca alanda 5 adet (% 4,42) kozmopolit, 7 adet (% 6,19) egzotik ve 2 adet (% 1,76) endemik takson bulunmaktadır. Bu endemik bitkilerin IUCN kategorilerine göre *Trifolium pannonicum* Jacq. subsp. *elongatum* (Willd.) Zoh. ve *Heracleum platytaenium* Boiss. tehlike durumu LC olarak saptanmıştır.

Ayrıca çalışma sonucunda taranan literatür bilgileri arasında ilk defa farklı kullanımına rastlanan *Datisca canabinna* L., gıda amaçlı kullanımlarına ilk defa rastlanan *Setaria glauca* (L.) P. Beauv. tespit edilmiştir.

Araştırma alanında en fazla takson içeren familyalar; Asteraceae 14 adet (% 12) bitki türü ile ilk sırayı, Rosaceae 11 adet (% 10) bitki türü ile ikinci sırayı, Lamiaceae (Labiatae) 10 adet (% 9) bitki türü ile üçüncü sırayı, Ericaceae ve Fabaceae (Leguminosae) ise 4 adet (% 3,57) bitki türleri ve aynı yüzde ile dördüncü ve beşinci sırayı almaktadırlar.

Araştırma alanında halk arasında kullanılan 113 vasküler bitki taksonun, 78'i tedavi, 43'ü gıda, 19'u hayvanlarda tedavi ve yem, 8'i baharat ve çay, 26'sının ise farklı amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırma alanında katılımcılara yapılan anketler sonucunda yaş ortalaması 52 olup, % 54'ü kadın, % 46'sı ise erkeklerden oluşmaktadır. Çalışma alanının yapıldığı bölgede bitkilerin kullanılışları genellikle orta yaşın üzerindeki bireyler tarafından bilindiği tespit edilmiştir.

Tedavi veya diğer amaçlarla yöre halkı tarafından en çok kullanılan taksonlar *Camellia sinensis* (L.) Ktze., *Laurocerasus officinalis* Roem., *Sambucus ebulus* L., *Plantago major* L. subsp. *major*, *Rubus* sp., *Urtica dioica* L.'dir.

Yöredeki insanlar tarafından çeşitli hastalıkların tedavisinde kullandıkları bazı bitki karışımlarına saptanmıştır.

Araştırma alanında hemen hemen her bitkinin literatürdeki Türkçe isimleri olmakla birlikte, çalışmada 81 adet bitkinin yöresel isimleri de kaydedilmiştir.

Bitkilerin en çok kullanım şekli kaynatma (dekoksiyon) ve demleme (infüzyon) şeklinde olduğu saptanmıştır.

Yapılan bu çalışma sonucunda bitkilerin kullanım alanlarına yeni ve değişik ilaveler yapılmıştır.

6. ÖNERİLER

Etnobotanik çalışmalar ülkemiz ekonomisi açısından da önemlidir. Hangi bölgelerde hangi bitkilerden yararlanılabileceğinin tespiti, ancak etnobotanik çalışmalar ışığında belirlenebilecektir ve böylece halktan alınan bilgiler, halkın ekonomisine katkı sağlayacaktır.

Çoğu zaman zararlı diri örtü diye değerlendirilen birçok çalı türü ve bunun yanında tarlalar ve kırsal kesimlerde çok yaygın olan ancak değerlendirilmeyen ve bilinçsizce kullanılan bitki türlerinin doğru ve sağlıklı kullanımı için, bu yörede yaşayan halk bilinçlendirilmeli, bu bitkilerin yetiştiriciliği hakkında bilgilendirilmeli ve böylece bu bitkilerden yararlanma olanağı sağlanmalıdır.

Bunun yanında kuvvetli zehirli alkoloitler içeren taksonlar tespit edilmeli ve yöre halkı tarafından halk ilacı olarak bilinçsizce kullanılmasına engel olunmalıdır.

Bitkilerden faydalanmanın planlanması ve özellikle endemik ve ender olan bitki taksonlarının bu faydalanmalarda korunmaları ülkemizin biyoçeşitliliğinin korunması bakımından çok önemlidir.

Araştırma alanından bitkiler toplanırken, bitki toplama tekniklerine uyularak, tüm teşhis materyallerinin bitki üzerinde olmasına dikkat edilmelidir. Örneğin; otsu bitkilerde kök, gövde yaprakları, çiçek ve meyve, odunsu bitkilerde yaprak, çiçek ve meyve bulunan bir dal, soğanlı ve rizomlu bitkilerde ise toprak altı kısımları bitkinin üzerinde olmalıdır. Bu bitki materyalleri araziye değişik zamanlarda gidilerek toplanmalı, görüntüleri kayıt altına alınmalı ve dijital herbaryum örnekleriyle de desteklenmelidir.

7. KAYNAKLAR

- Akman, Y. ve Ketenođlu, O., 1987. *Vejetasyon Ekolojisi (Bitki Sosyolojisi)*, Yayın No: 146, 117, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Anonim, 2006. *Rize Valiliđi İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Çevre Durum Raporu*.
- Anşin, R., 1980. *Doğu Karadeniz Bölgesi Florası ve Asal Vejetasyon Tiplerinin Floristik, İçerikleri, Doçentlik Tezi*, KTÜ, Trabzon.
- Anşin, R., Okatan, A. ve Özkan, Z.C., 1994. *Doğu Karadeniz Bölgesinin Önemli Yan Ürün Veren Odunsu ve Otsu Bitkileri*, Proje No: TOAG-903.
- Anşin, R., *Rize İkizdere Vadisi Florası*. <http://www.dogabotanik.com>, 05.10.2012.
- Arslan, Ö., 2005. *Dereli (Giresun) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, K. ve Ezer, N., 2004. *Çerkeş (Çankırı) Yöresinde Kullanılan Halk İlaçları*, Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi, 24, 67-80.
- Başaran, S., 2003. *Elmalı Yöresinde Doğal Olarak Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri*, Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Dergisi, 211, 15-20.
- Başer KHC., 1995. *Tıbbi Bitkiler*, Bilim ve Teknik Dergisi, 331, 76-79.
- Baydar, H., 2007. *Tıbbi, Aromatik ve Keyf Bitkileri Bilimi ve Teknolojisi*, No: 51, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Bayrak Özbucak, T, Kutbay, H.G. ve Ergen Akcın, Ö., 2006. *The Contribution of Wild Edible Plants to Human Nutrition in the Black Sea Region of Turkey*, *Ethnobotanical Leaflets* 10, 98-103.
- Baytop T. ve Baytop A., 1989. *Mat A. ve Sun S., Türkiye’de Zehirli Bitkiler, Bitki Zehirlenmeleri ve Tedavi Yöntemleri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3560.
- Baytop., 1994. *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 578, Ankara.
- Baytop T., 1999. *Türkiye’de Bitkiler İle Tedavi 2. Baskı*, Nobel Tıp Kitapevleri Ltd. Şti. Tayf Ofset Baskı, İstanbul.
- Baytop, A., 1998. *İngilizce-Türkçe Botanik Klavuzu*, Üniversite Yayın No: 4058, Eczacılık Fak. Yayın No: 70, 375, Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul.
- Baytop T., 1999. *Geçmişten Günümüze Bitkilerle Tedavi*, 2.Baskı, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul.

- Bonnier, G., 1912-34. Flore Complete Illustree en Couleurs de France Suisse et Belgique, I-XII, Neuchatel, Paris, Bruxelles.
- Cronquist, A., 1988. The Evolution and Classification of Flowering Plants, Second Edition, The New York Botanical Garden, New York, p. 555.
- Davis, P.H., 1965-88. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, Edinburgh Univ. Press. I-X.
- Ghorbani, A., 2005. Studies on Pharmaceutical Ethnobotany in the Region of Turkmen Sahra, North of Iran (Part 1): General Results, Journal of Ethnopharmacology, 102, 58–68.
- Güner, A., Vural, M. ve Sorkun, K., 1987. Rize Florası Vegetasyonu ve Yöre Ballarının Polen Analizi, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Matematik, Fiziki ve Biyolojik Bilimler Araştırma Gurubu, Proje No: T.B.A.G.-650, Ankara.
- Güner, A., Arslan, S., Ekim, T., Vural, M. ve Babaç, M.T., 2012. Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler), Nezehat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını, İstanbul.
- Gürkan E., Öndersev D., Ulusoylu M., Göztaş Z. ve Dinçşahin N., 2003. İzmit Körfezi Etnobotanik Bitkisel Tedavi, Marmara Üniversitesi Yayınları, No:699, İstanbul.
- Gezgin, D., 2006. Bitki Mitosları, Sel Yayıncılık.
- Harris, J.G. ve Harris, 2007. M. W., Plant Identification Terminology An Illustrated Glossary.
- Heinrich, M., Barnes, J. ve Gibbons, S., 2004. Williamson, E.M., Fundamentals of Pharmacognosy and Phytotherapy, Churchill Livingstone, Edinburgh.
- İlisulu, K., 1992. İlaç ve Baharat Bitkileri, Ank. Üniv. Ziraat Fak. Yay.
- Kendir, G. ve Güvenç, A., 2010. Etnobotanik ve Türkiye’de Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış, Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi, 30, 49-80.
- Kızıllarslan Ç., 2008. İzmit Körfezi’nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kinghorn, D., A., 2001. Pharmacognosy in the 21st century, Journal of Pharmacy and Pharmacology, 53, 135-148.
- Koçyiğit, M., 2005. Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, H., 1996. Kale – Ayder Yaylaları Florası, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Özer, Z., Tursun, N. ve Önen, H., 2002. Yabancı Otlarla Sağlıklı Yaşam, 1-37, 4 Renk Yayınları, Ankara.

- Özgen, U., Kaya Y. ve Coşkun M., 2004. Ethnobotanical Studies in The Villages of The District of Ilıca (Province Erzurum), Economic Botany, 58, 691–696.
- Özhatay, N., Byfiled, A. ve Atay, S., 2005. Türkiye'nin 122 Önemli Bitki Alanı, Doğal Hayatı Koruma Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Özhatay, N. ve Kültür, S., 2006. Check-list of additional taxa to the supplement Flora of Turkey III, Turk. J. Bot., 30, 281-316.
- Özhatay, N., Kültür, S. ve Aslan, S., 2009. Check-list of additional taxa to the supplement Flora of Turkey IV, Turk. J. Bot., 33, 191-226.
- Özhatay, N., 2011. Kültür, S. ve Gürdal, M. B., Check-list of additional taxa to the supplement Flora of Turkey V, Turk. J. Bot., 35, 1-36.
- Özkan, Z.C., Merev, N., Terzioğlu, S., Serdar, B. ve Birtürk, T., 2002. Gümüşhane Yöresi Doğal Tıbbi Bitkilerinin Tanınması, Yetiştirilmesi ve Değerlendirilmesi, KTÜ Proje.
- Özkan, Z.C. ve Akbulut, S., 2012. Trabzon İlinin Etnobotanik Özellikleri, KTÜ BAP Proje Kod No: 1098.
- Öztürk, M., ve Özçelik H., 1991. Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri, Siirt İlim Vakfı Yay., Ankara.
- Phillips, R., 1994. Grasses, Ferns, Mosses & Lichens of Great Britain and Ireland, Second Edition, 191, Macmillan Publishers Ltd., London.
- Sadıkoğlu, N., 1998. Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sağiroğlu, M., Arslantürk, A., Akdemir, Z. K. ve Turna, 2012. M., An ethnobotanical survey from Hayrat (Trabzon) and Kalkandere (Rize/Turkey), Biological Diversity and Conservation, 5,1, 31-43.
- Sheasby, P., 2007. Bulbous Plants of Turkey and Iran, Printed by information Press Ltd., Eynsham, Oxford.
- Tekin, E., 2007. Türkiye'nin En Güzel Yaban Çiçekleri, I-II. Cilt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Teklehaymanot, T., Giday, M., Mehdim, G. ve Yalemtehay, M., 2007. Knowledge and Use of Medicinal Plants by People Around Debre Libanos Monastery in Ethiopia, Journal of Ethnopharmacology, 111, 271-283.
- Terzioğlu, S., 1994. Of – İkizdere - Anzer Vadisi Florası, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- URL-2, http://www.rize.gov.tr/default_B0.aspx?content=125, 03.11.2012.
- Yaltırık, F. ve Efe, A., 1989. Otsu Bitkiler Sistematığı Ders Kitabı, İ.Ü. Yayın No: 3568, F.B.E. Yayın No:3, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

- Yaltırık, F. ve Efe, A., 1996. Otsu Bitkiler Sistematığı Ders Kitabı, İkinci Baskı, 518, İ.Ü. Yayın No: 3940, O.F. Yayın No: 10, İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi.
- Yaltırık, F. ve Akkemik, Ü., 2011. Türkiye'nin Doğal Gymnospermleri (Açık Tohumlular), I. Baskı, 214, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara.
- Yıldırım, S., 2004. Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği, Kebikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi, 17, 175-193.
- Wilson, M. G. ve Braney, M., 1986. The Alpine Flowers of Britain and Europe.

8. EKLER

Ek 1. Yerel Halk Anket Formu

- İl: İlçe: Köy: Yayla:
- 1- Yaş.....
  - 2- Cinsiyet ( ) Erkek ( ) Kadın
  - 3- Medeni Durumu ( ) Evli ( ) Bekar
  - 4- Eğitim Düzeyi ( ) İlk ( ) Orta ( ) Lise ( ) Üniversite
  - 5- Mesleğiniz? ( ) Memur ( ) İşçi ( ) Çiftçi ( ) Öğrenci ( ) Emekli
( ) Ev kadını ( ) Serbest meslek ( ) Esnaf ( ) İşsiz ( ) Diğer.....
  - 6- Sosyal güvenceniz var mı? ( ) Evet ( ) Hayır
  - 7- Gelir düzeyiniz? ( ) 0-500YTL ( ) 501-1000YTL ( ) 1001-1500YTL ( ) 1500YTL
üstü
  - 8- Tıbbi ya da şifa özelliği olduğunuzu bildiğiniz bitkiler hangileridir?
  - 9- Hangi amaçla tıbbi bitkileri kullanıyorsunuz?

1	Ağız kokusu	16	Kadın/Erkek hastalıkları	31	Sakinleştirici yatıştırıcı
2	Ağrı kesici	17	Kalp-Damar rahatsızlığı	32	Sarılık
3	Ateş düşürücü	18	Kanser	33	Sindirim sistemi bozukluğu
4	Balgam söktürücü	19	Kansızlık	34	Sinir sistemi bozukluğu
5	Basur	20	Kısırlık	35	Solunum sistemi bozukluğu
6	Baş ağrısı	21	Kolesterol	36	Şeker hastalığı
7	Cilt hastalıkları (Sivilce, Arpacık, vs)	22	Kurt düşürücü	37	Tansiyon düşürücü
8	Çarpıntı	23	Kuvvet verici	38	Taş (kum) düşürücü

Ek 1'in devamı

9	Gıda olarak	24	Mide bulantısı	39	Unutkanlık
10	İdrar söktürücü	25	Mide ülseri	40	Uykusuzluk
11	İshal	26	Müşil	41	Yanık
12	İşeme (Gece, çocuklar için)	27	Nasır	42	Yara İyileştirme
13	İştah açıcı	28	Nefes darlığı	43	Zayıflatıcı
14	İştah azaltıcı	29	Öksürük kesici	44	Diğer..... .....
15	Kabızlık	30	Romatizma		

10- Bunların yöresel adları nelerdir?

11- Bildiği zehirli bitkiler hangileridir? Bunları bir amaç için kullanıyor mu?

12- Yemeklik (turşu, reçel, marmelat, şerbet, v.s.) olarak kullandıkları bitkiler nelerdir?

13- Besi hayvanları için (hastalandıklarında, daha iyi süt, yağ, et elde etmek için) özellikle yedirdikleri bitkiler var mı?

14- Yabani, zararlı hayvanları uzaklaştırmak için kullandıkları bitkiler var mı?

15- Dini inanışlara göre kullandıkları (Muska, büyü, tütsü gibi) bitkiler var mı?

16- Kendinize ait bir ilacınız (*karışım*) var mı?

( ) Evet ( ) Hayır

Cevabınız evet ise

Karışımın içindeki bitkiler ve kullandığınız kısımları:

Karışımı oluşturmada kullanılan miktarları:

Hangi rahatsızlık için kullanıldığı:

Kullanış şekli:

Karışımına giren bitkileri nasıl kullandığı (Kurutulmuş bitki, Taze toplanmış bitki, Öğütülmüş bitki, vs):

Rahatsızlandığınızda önce tıbbi ilaç mı alırsınız yoksa bitkilerden mi yararlanırsınız?

( ) Tıbbi ilaç alırım ( ) Bitkilerden faydalanırım

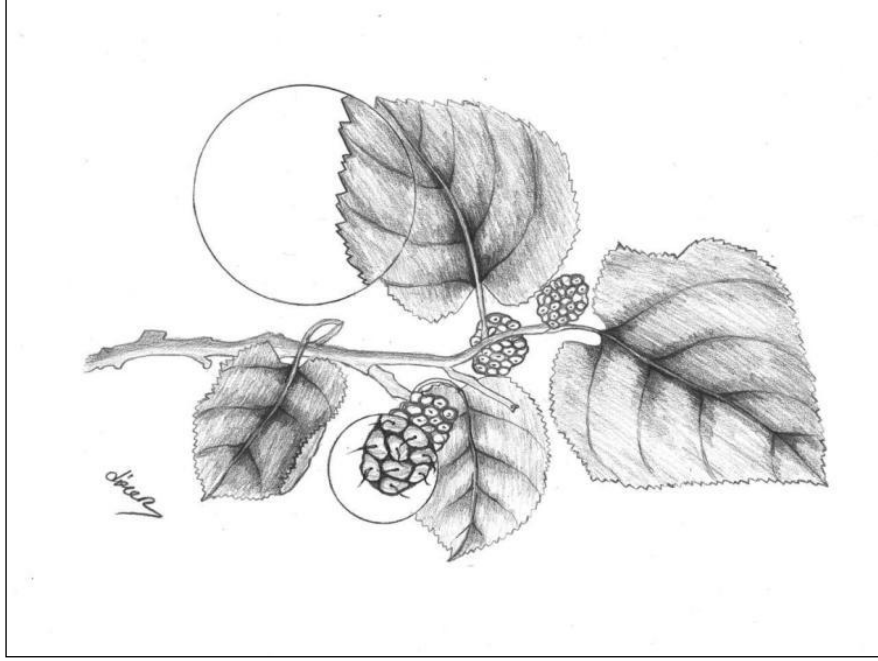
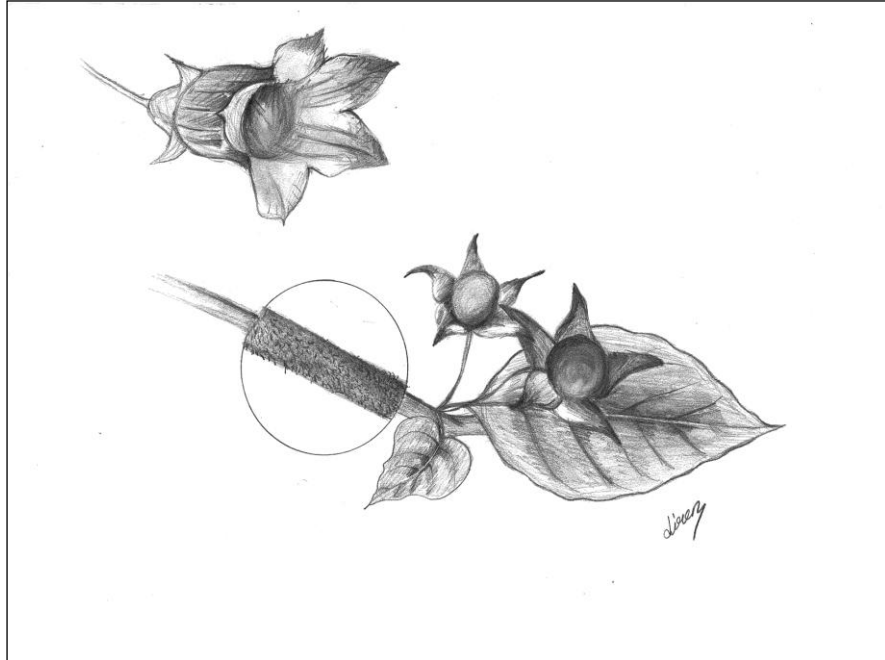
17- Rahatsızlandığınızda bitki ilacını kendiniz mi yaparsınız yoksa aktara mı gidersiniz?

Ek 1'in devamı

( ) Aktara giderim ( ) Kendim yaparım

18- Tıbbi bitkilerle ilgili düşünceleriniz nelerdir?

Ek 2. Arazide Toplanan Bitkilere Ait Resimler

Ek Şekil 1. *Morus nigra* L.Ek Şekil 2. *Atropa bella-dona* L.

Ek 2'nin devamı

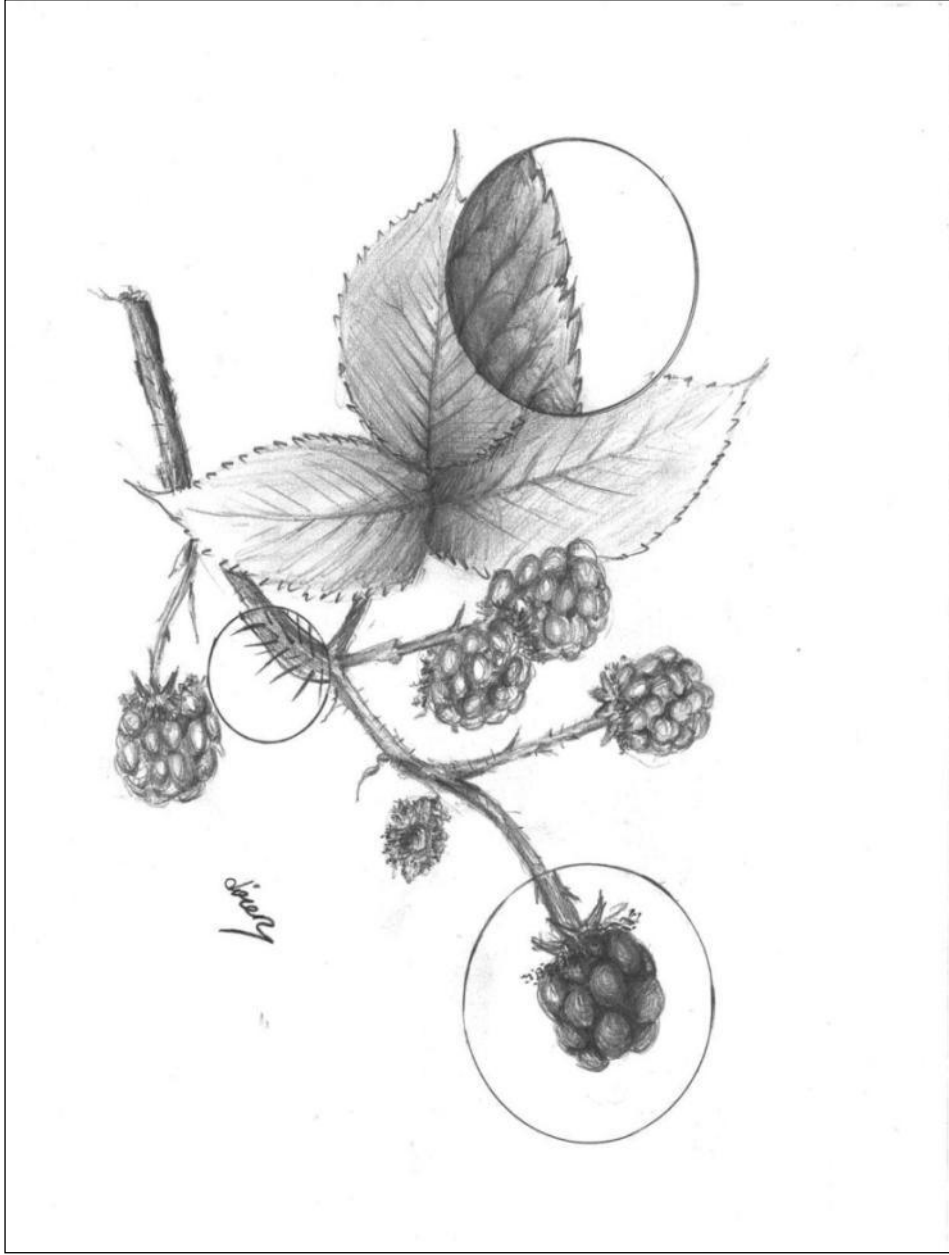

Ek Şekil 3. *Laurocerasus officinalis* Roem.

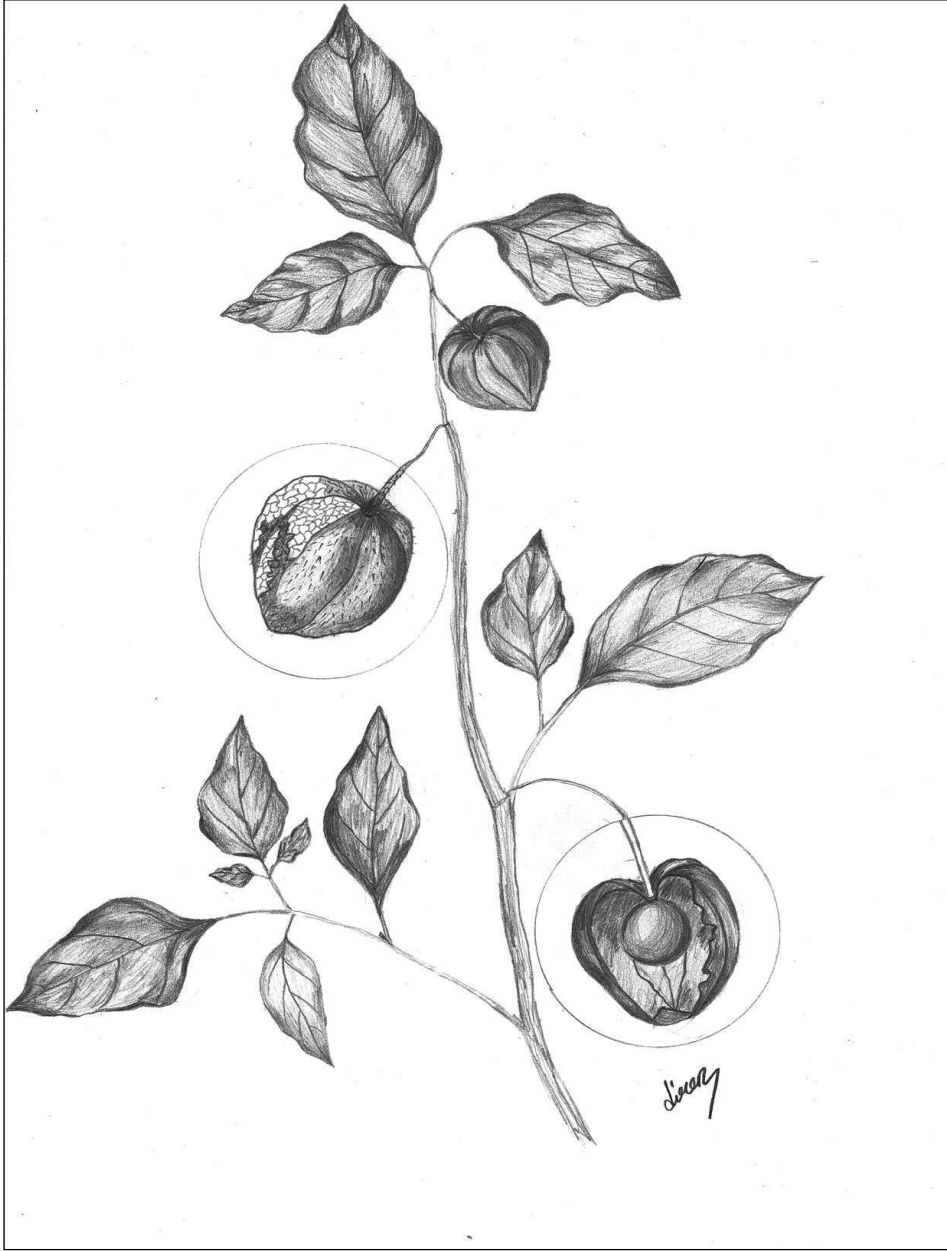
Ek Şekil 4. *Diospyros lotus* L.

Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 5. *Rubus idaeus* L.

Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 6. *Physalis alkekengi* L.

Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 7. *Robinia pseudoacacia* L.

Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 8. *Equisetum arvense* L.

Ek Şekil 9. *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott.

Ek Şekil 10. *Asplenium trichomanes* L.

Ek Şekil 11. *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm.

Ek Şekil 12. *Pteris cretica* L.

Ek Şekil 13. *Lycopodium clavatum* L.

Ek 2'nin devamı

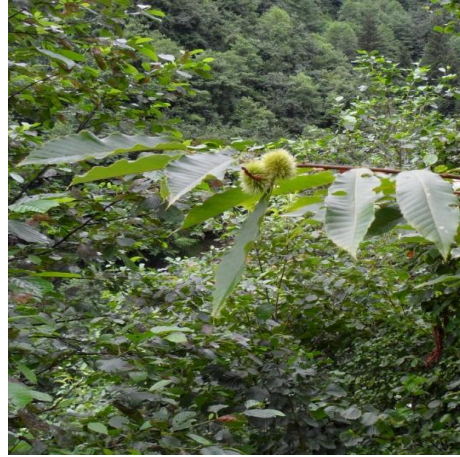
Ek Şekil 14. *Laurus nobilis* L.

Ek Şekil 15. *Chelidonium majus* L.

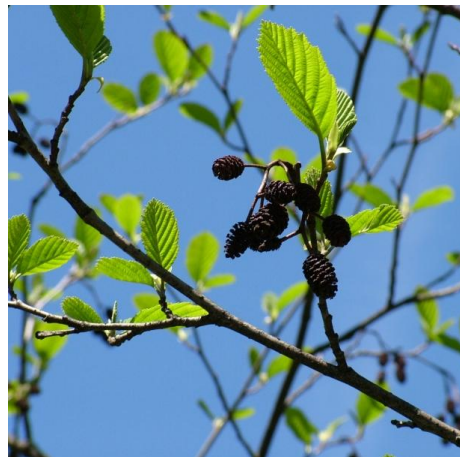
Ek Şekil 16. *Fagus orientalis* Lipsky.

Ek Şekil 17. *Castanea sativa* Mill.

Ek Şekil 18. *Corylus avellana* L. subsp. *avellana*

Ek Şekil 19. *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn subsp. *barbata* (C. A. Mey.) Yalt.

Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 20. *Phytolacca americana* L.

Ek Şekil 21. *Stellaria media* (L.) Vill.
subsp. *media*

Ek Şekil 22. *Camellia sinensis* (L.) Ktze.

Ek Şekil 23. *Hypericum androsaemum* L.

Ek Şekil 24. *Nasturtium officinale* R. Br.
Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 25. *Calluna vulgaris* (L.) Hull

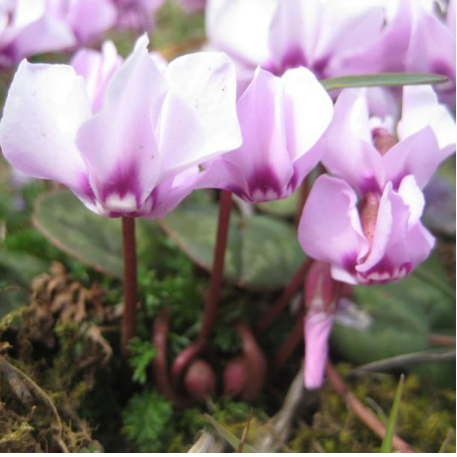
Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 26. *Rhododendron ponticum* L. subsp. *ponticum*

Ek Şekil 27. *Vaccinium myrtillus* L.

Ek Şekil 28. *Cyclamen coum* Miller

Ek Şekil 29. *Datisca canabina* L.

Ek Şekil 30. *Phedimus spurius* (M.Bieb.)

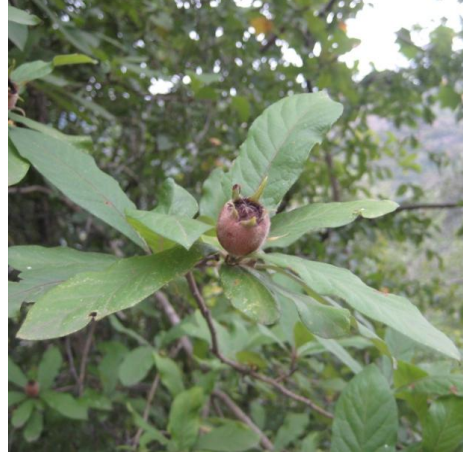

Ek Şekil 31. *Phedimus stoloniferus* (S.G.Gmel.)

Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 32. *Pyrus communis* L.

Ek Şekil 33. *Mespilus germanica* L.

Ek Şekil 34. *Fragaria vesca* L.

Ek Şekil 35. *Duchesnea indica* (Andrews) Focke

Ek Şekil 36. *Rosa canina* L.

Ek Şekil 37. *Vicia sativa* L. subsp. *incisa* (Bieb.)
Arc. var. *cordata* (Wulfen ex
Hoppe) Arc.

Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 38. *Trifolium pannonicum* Jacq. subsp. *elongtum* (Willd.) Zo

Ek Şekil 39. *Buxus sempervirens* L.

Ek Şekil 40. *Oxalis corniculata* L.

Ek Şekil 41. *Impatiens noli-tangere* L.

Ek Şekil 42. *Hedera helix* L.

Ek Şekil 43. *Sanicula europaea* L.

Ek 2'nin devamı

Şekil 44. *Centaurium erythraea* Roth. subsp. *turcicum* (Velen.)

Ek Şekil 45. *Calystegia silvatica* (Kit.) Griseb.

Ek Şekil 46. *Symphytum asperum* Lepech.

Şekil 47. *Trachystemon orientalis* (L.) G. Don.

Ek Şekil 48. *Origanum vulgare* L. subsp. *viride* (Boiss.) Hayek

Ek Şekil 49. *Thymus pseudopulegioides* Klokov ve Des.-Shost.

Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 50. *Mentha aquatica* L.

Ek Şekil 51. *Salvia glutinosa* L.

Ek Şekil 52. *Verbascum thapsus* L.

Ek Şekil 53. *Digitalis ferruginea* L. subsp. *schischkinii* (Ivan.) Werne

Ek Şekil 54. *Sambucus ebulus* L.

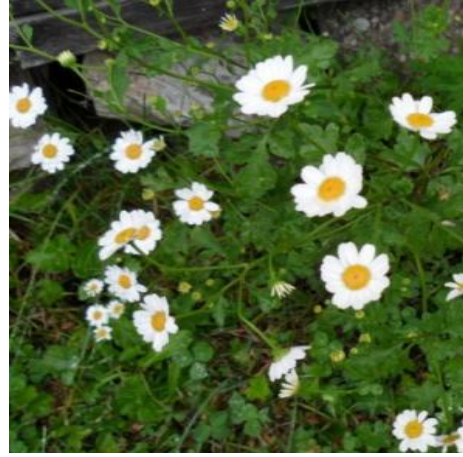

Ek Şekil 55. *Solidago virgaurea* L. subsp. *virgaurea*

Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 56. *Bellis perennis* L.

Ek Şekil 57. *Tanacetum parthenium* (L.) Schultz Bip.

Ek Şekil 58. *Cirsium arvense* (L.) Scop. subsp. *vestitum* (Wimm. & Grab.) Petr.

Ek Şekil 59. *Lapsana grandiflora* M.Bieb.

Ek Şekil 60. *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum*

Şekil 61. *Achillea millefolium* L. subsp. *millefolium*

Ek 2'nin devamı

Ek Şekil 62. *Lactuca racemosa* Willd.

Ek Şekil 63. *Juncus effusus* L.

Ek Şekil 64. *Allium schoenoprasum* L.

Ek Şekil 65. *Ornithogalum umbellatum* L.

Şekil 66. *Smilax excelsa* L.

Ek Şekil 67. *Dactylorhiza urvilleana* (Stuedel)
Baumann & Künkele

ÖZGEÇMİŞ

09.06.1980 tarihinde Trabzon'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini 1998 yılında Trabzon'da tamamladı. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü'nde başladığı eğitimini 2002 yılında tamamlayarak mezun oldu. 2006-2007 Eğitim ve Öğretim yılında K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Orta düzeyde İngilizce bilmektedir.